

Dr. H. TUMA: IMENOSLOVJE (NOMENKLATURA) JULIJSKIH ALP

(Dalje.)

11. SKUPINA.

Muzci — Monte Musi.¹

Fella (Bela), Stazione della Carnia 259 m.² Monte Soreli 1355 m (Prisojnik). Cima dei Larici 1609 m; na sever planina Cuel delle Fratte 995 m. Passo Malét 1619 m. 1787 m neimenovana kota; na severozapad greben M. Ciucis 1315 m; na sever Punta Agaróne 1239 m, M. Naplis 1150 m; Monte Sflincis³ 801 m nad Fello. — Punta del Mezzogiorno 1815 m.

Monte Plauris 1959 m⁴; panoga na jugozahod: Cima di Cervada 1783 m; vzhodno pobočje Graunez; Cima Somp Selva 1703 m, Creta⁵ Taét 1319 m, Monte Pulinet 1107 m, Clapón del Mai 738 m; južno zahodno pod njim Venzone Püšjaves 229 m; panoga na sever: Palon di Zápuz⁶ 1592 m, Punta Salvotte 1428 m, Monte Uarchech 957 m (očitno iz slov. V vrhéh), izgora M. Sflincis 713 m zahodno nad Resiutto nad Fello. —

Forcella Slips ali di Lanis⁷ 1703 m, prehod iz Venzone v Resiutto; na sever Caséra (sirarnica) Slips 1521 m in dolina Resártico ob izhodu staje Póvicí (Póbiči) in Rauni. Jof Ungarino⁸ 1801 m; Col Planet 1749 m, na jug Malga (planina) Male Pale (Male Police); na sever Punta Grisis 1255 m.⁹

Monte Lavara ali Lavri¹⁰ 1907 m; na sever: M. Argana 1539 m, Vetta (vrh), Griže 1315 m, M. Spic 1201 m (meja rezijanščine); pod njim staje Črni Potok.

¹ Muzec, iz molzec, t. j. gorska temena, kjer se zbirajo čez noč ovce, kamor jih hodijo na večer in jutro pastirji mlest. — Muzci se pričenjajo z vršičem 1785 m in gredo do Robú 1764 m; višji vrhovi se imenujejo Vršiči (Cime del Monte Musi, neskladno; moralo bi biti Cime dei Musi; slovenski se ločijo po policah in grapah pod njimi).

² Imena na pobočjih proti Felli, furlanska ali slovenska, neumljive spačenske. Jof je vrh; Jovet in Zovet je špik; Cima, Cimis vrh, vrhovi. Agaróne (aga = voda; torej) Veliki Vodni Vrh. Clap (očitno iz slov. klòp) je kamen, okrogli kamen, Clapón véliki kamen.

³ Sflincis iz slovenskega svlečje, Rhododendron, z ohranjenim nazalom, še umljeno v Reziži.

⁴ Za Monte Plauris imamo dokumentarično še ohranjeno slovensko ime Lopič.

⁵ Creta utegne biti slov. spačenka. Ali je kras = kršno pečevje ali krotje. t. j. zverženo pečevje? Na prvo bi kazal prevod za vas Podkras = Socrat.

⁶ Ime Zabús, Zápuz, je očitno slovensko Zápúše, večkrat na Kranjskem in Štajerskem.

⁷ Slips iz slovenskega Zlebe, Lanis je travnato pobočje pod robom na sever, očitno iz slovenskega Lanež.

⁸ Ungarino je pač pokvarjenka iz vogr. (prim. Vógršček na Goriškem: potok z vijugasto strugo).

⁹ Grisis so slov. Griže, t. j. Steinfeld; ime je daleč razširjeno, romanščina in bavarščina: Griès.

¹⁰ Monte Lavara bo skvarjenka iz Javor, ker je v slovenskem gorovju nad Čedadom dokazan prehod iz Javora v Monte Laver.

Póljica 1461 m (Forca Campidello), prehod iz Rezije v Pušjo Vas (Venzone).

Cima di Campo 1768 m, na sever Črni Potok, staje Selce.

Monte Cadin 1820 m; na jug Zakozárčica 1280 m, pod njo na jug Forcella dei Musi 1012 m, prelaz pod Muzci; na sever po vrsti: prelaz La Forchia 1192 m, prelaz Forcella Tam za Kucer, 1241 m Kucer, 1463 m Monte Cuzzer,¹¹ škrbina 1214 m (Cresta Scarbina), pod njo staje Tam na Laze 438 m, nad Rezijo.

Stíllica 1730 m (Passo di Stilizza¹²), prehod iz Humina (Gemona) v Rezijo; na jug Topol 1104 m (M. Tapou), pod njim planina Topol 889 m¹³ (Casera Plan di Tapou), pod njo na zahod Rupe 918 m, od tod na zapad na prelaz V Taci (Forcella Tacis 1103 m).

Muzec 1785 m (prvi); na jug grapa Zatóram; na sever po vrsti: Planina 973 m, pod njo Sui Potok, Zapolúdnik do 1063 m, Staje Gornji Laz 487 m, nad Rezijó. —

Vrh Zelenega Potoka ob 1841 m; na jug: grapa Zeleni Potok, pod njim sela Tam na Bieli, Muzci in Šimci 614 m, nad dolino Muzcev (Valle di Musi), konec nje izvir reke Ter 529 m (Torre); na sever: Na Klinu 1684 m, pod njim vodopad Barmán ali Zagonič 753 m, v dolini Barmana selo Čiščace 524 m.

Vršič nad Rušjem 1860 m; pod njim na jug Ruše 1607 m (Monte Ruscie); na sever pašnik Stólac.

Vršič 1875 m; na jug: grapa Zalódra, Vrh Támor 1147 m, pod njim sirarnica Tam pod Tamore 738 m v dolini Muzcev.

Vótlí Rob 1856 m; Vršič 1837 m; na sever Lašte, pod njim Jáščerica 1524 m, pod njo krnica »V Brazdec«, pod njo na sever Krnica 1101 m (Sella Carnizza), prehod iz Rezije v Učejo.

Rob 1764 m; na jug sirarnica Tam pod Lipo 771 m v Dolino Muzcev.

Kozarjúvac 1816 m; na jug sirarnica Srednji Bošk 767 m v Dolini Muzcev.

Tam za Javorom (škrbina) 1612 m, prehod iz Rezije čez Krnico v Dolino Muzcev in Tarčent (Tarcento); na vzhod grapa Beli Potok (Rio Bianco); nad njim sirarnica Zajavor 1359 m in Planja 1397 m; prehod iz doline Belega Potoka v Dolino Muzcev Tam na Meji 853 m.

Nizki Vrh 1242 m; na jugovzhod sirarnica Na Pologé 1126 m in Na Vrhú 949 m klin nad Učejo.

Višinske kote so negotove in često tudi imena zanešena; oboje kaže, da je to gorovje sila malo prehojeno in malo poznano in izpričuje nestalnost vsled pofurlanjenja krajev, ki se je polagoma vršilo.

Meja slovenskega (rezijanskega) narečja teče od škrbine Muzcev 1012 m čez Zakozárčico, prelaz Póljica, Monte Lavara, Griže, Spic, staje Črni Potok in Selce v rezijansko Belo čez kapelico Tam za Lipico 348 m, čez Stávlice 321 m in Česen Potok do Felle ob Chiusaforte.

II. ZAPADNE PREDALPE.

I. SKUPINA.

Trske Predalpe.

Costa della Gringhiona 1009—1461 m nad Ospedaletto 240 m ob Felli, na severozapad od 1641 m Creta Storta 1063 m.

¹¹ Kucer pomeni krnast posebej stoječ vrh; ime sega do Trente.

¹² Stíllica pomeni v rezijanščini lestvica.

¹³ Planina je laški málga, sirarnica laški Caséra, Planina Topol = Tapou je prva slovenska rezijanska planina na zahod.

Monte Deneal 1613 m, na sever predgora Monte Ledis 1055 m, na zahod selišče Rozza — Roče.

Vélikí Karmán 1706 m do 1716 m (Monte Chiampon, beri čampon); južno pod njima sedlo Prédol 1093 m (Sella Foredór).¹ Iz Prédola na zapad Torrente Vegliata; na vzhod potok Bedróša — Vedronza¹; na sever greben Levina Corta 1676 m (Forche Selvatiche).

Monte Faqid 1641 m (slov. Bukovnik).

Ambruž 1636 m (Vetta Ambruseit²); na jug grapa Glin v Bedrošo.

Vrh Široke Doline, prehod 1580 m iz doline Bedroša v dolino Venzonassa, na jug grape: Repič, Plaz, Ravenca, selo Breg 575 m (Pers).

Vrh Lanež 1631 m (Cuel di Lanis); na jug grapa istega imena.

Škrbina Lanež, 1506 m (Forcella Lanis); na jug grapa Laški Plaz v potok Drinjico, ta v Bedrošo; selo Skarbani 623 m (Sgarban).

Vrh Laški Plaz 1613 m, na jug ronek Bula, Meli, Kladje 541 m, Monte Cladia nad Bedrošo.

Postovčič 1613 m, na sever planina Tamzagoro 1285 m (Ta za oro); na jug selo Podbrdo 506 m (Cesariis), vrh Podrjinac 589 m; na jugovzhod ronek Tam na Lopati; pod njimi na jug: Préhodi, Prjétavac 659 m (Prietavez); na jugovzhod ob Tèru vas Na Tèru — Pradielis 390 m; na jug potok Podrepič v Tèr. V sovodnjak Tèra in Bedroše Glavánjevica 545 m (Monte Clabagnavizza); pod njo selo Njivica 323 m (Vedronza).

Vrh Doline 1493 m (Forcella Dolina); na sever Čuk 1372 m (Il Zuc), pod njim studenec Vodica in planina Tace 849 m (Tacis); na zahod Škrbina v Tacah 1103 m (Forcella Tacis), prehod v Venzonazzo. —

Jédovica 1262 m (Monte Jeduza); na jugovzhod grapa Tam za Brezo.

Vrh Široki Plaz 1091 m; na severozahod pod njim izvir Tèra 559 m (Torre).

Predgorje.

Gemona ob reki Fella, furl. Glemine, rezijanski Humin.

M. Glemine 941 m, Hlumin ali Humin.

Mali Karmán 1372 m (Monte Quarmán); na sever Prédol 1093 m, na jugozahod potok Orvenco, občina Montenars — Giorjani; ronek na jug preko 1190 m do sedla 600 m Monte Chiastelirs 717 m, Monte Campeón 705 m; sleme na zahod Monte Fait 721 m (bukovje); na zahod mestece Artegna 262 m (Rtin); Holmi pod Campeonom na jugovzhod do gradu Kuja 331 m (Castello di Coja), na vzhod pod njim mesto Tarcento 230 m (slovensko Tarčent).

Sv. Marija Magdalena 669 m, na vzhod potok Podfrata v Bedrošo; na jug potok Címor v Tèr; na zahod od Flipana staje Bielapeč 545 m; Poslap 656 m (Monte Tanát), na vzhod Ravna, nad Bedrošo Stuba, Ovčje 748 m (M. Oussa), na vzhod Kalec 630 m (Monte Couza) nad Terom, na sever sirarna Črnica 344 m, nad sovodnjem Bedroše in Tera na jug Monte Stella 784 m, na jug greben Laséna.

¹ Prof. Rutar je sklepal po italijanski obliki besede na Predor, a domačini poznajo le Prédol. Enako je tolmačil iz Vedronza — Vedróvnica; ali domačini jasno izgovarjajo Bedroša.

² Ladinske besede s pričetkom a m- kažejo na slovenski predlog na; tako: Ampezzo Na Peči, (L)angoris pod Krminom: Na gori. Ambrusit: Furlani tolmačijo iz bruciare, torej Požganje; oblika Ambrus bi pa kazala morda Na Brusu. Brdje nad Tarcentom je že pofurlanjeno ali že mešanega jezika.

II. SKUPINA.

Brežki Jalovec¹ 1615 m, Kobariški Stol 1668 m. — Izvir Tèra 551 m (Torre). — Jelovje 625 m, v podnožju planine Tam za Ljeso 575 m; na vzhod Kiselica 734 m.

Lipnjak 1463 m; ronek na jugozapad Brdo do Tam na Ruše 960 m (Monte Tanarosso ali Tanarobo)²; na zahod izgora: Kucej 633 m (Monte Cuzzi), na jug vas Mekoti 532 m in velika vas Brda — Lusevera³ na Plésalici 505 m.

Šija okoli 1400 m na severnem pobočju Tam za Goro 1259 m (Tasaoro); na podnožju planina Kripica, Zgorenja 923 m in Spodnja 831 m; južno pobočje: Tam na Brde, na jugu prelaz Préseka 624 m (Priesacca)⁴; vzporedno na vzhod z Brdom od 1205 — 839 m: Rebar ali Lebar; pod njim grapa Tam za Koredo.⁵

Mali Vrh 1858 m; na jug grapi Suih Potok in Tam za Ravenca; med njima rebro Kovk; vzporedno: rebro Ravenca, pod njo Sv. Trojica 656 m; na vzhod velika vas Viškorša⁶ 612 — 496 m, Gorenja in Dolenja (Monteaperto di sopra e di sotto.)

Brńnica 1608 m (Brinezza ali Brieniza); na jug pobočje V Ravnah in rebro Vúnè na Róbu⁷, pod njim dolina Karnahtha (Cornappo).

Viškorški Vrh 1614 m; na sever planina Za Goro ali Kontje 1359 m; pod njo Brinje, v dolini sirarnica Planja na Meji 847 m.

Prelaz iz Ravní na planino Za Goro 1536 m; Špič, brez kote, okoli 1550 m. Vúnè na Vršič 1586 m, ronek na jug Rebra 1051 m in Ta v Robu 790 m.

Kárnijski Vrh 1549 m, na severnem pobočju Kárnijska planina ali Stavoli (staje) Cecchini, okoli 1400 m.

Lánževica 1625 m; na severozapad preko 1424 m na Strmac 1335 m, pod njo sirarnica istega imena nad Belim Potokom.

Krajni Rob 1626 m, rebro na jug Vúnè na Krajni Rob.

Bik 1617 m, na jug Vúnè na Brdo, pod njim Vúnè na Čelo 1070 m.

Brežki Jalovec 1615 m (Montemaggiore); ronek od 1400 m na jug; Tepanski Rob ali Nad Bojno 1040 m, na vzhod Zavlaka 964 m do Prédolíne 852 m; prehod iz doline Bončiča v dolino Karnahthe; na jug pod 1040 m vas Brezje 897 m do 838 m (Montemaggiore), ronek na jugovzhod Tam na Lopate, grapa Lomanja v Beli Potok. — V sovodnjah sirarnica Tam za Jézero 621 m, klin na sever: Brežki Špič 1560 m, vzhodno pod njim: Rupe, zahodno Dol po Doline, v potok Strmac na sever.

¹ Radi razločevanja: Jalovec nad Planico — Brežki Jalovec, Veliki ali Zabreški Stol nad Bledom — Kobariški Stol.

² Menjava Tanarosso in Tanarobo kaže, kako brezsmiselno Italijani imena pišejo; Rosso je brez dvojbe iz Ruše, dočim robo kaže na rob in je kar zamenjano.

³ Lusevera bo iz Lužje Brdo, vendar se slovenski rabi le Brda, najlepša solnčna vas Trskih Slovencev. Teme 505 m, na katerem stoji cerkev, se imenuje Plésalica.

⁴ Préseka, ital. spačienka Forcella la Presieta ali Priesaca, je prelaz med grapo in strmimi klanci na poti iz Brda v Viškoršo.

⁵ Kored, Koreda je med Beneškimi Slovenci več imen za podolgato, zidu podobno goro. Nad Gorico Korada 812 m; kored = vzporedno.

⁶ Viškorša, Gorenja in Dolenja, živahne živinoreje. Ime skoriš oskoriš, skoruš, oskoruš, pomeni Sorbus domesticus.

⁷ Vúnè na Robu = zunaj na; vúnè, rabljeno kakor »Tam na kot členek.

Brežki Vrh 1499 m; na sever: Brežka Planina 1380 m, v Breginju, Za Gnjilico ali Tu v Doline; na sever: potok Strmac; na jug grapa Belega Potoka v Nadižo.

V ůnè na Kucje 1520 m; na jug ronek Tje na Lanah, Tam na Prétovče 728 m, Tam na Črtanje 745 m, Zelena Dolina, selišče Srednje Brdo 683 m, sirarnica Plánjica nad Belim Potokom.

Gnjilica 1463 m; na jug grapa Črni Potok do izvira v strugi Pod Kucej 570 m, pri izteku grape Na Plazeh. Pod Zeleno Dolino na desnem bregu izvir Nadiže, ki od tod dalje velja za grapo.

Nizki Vrh 1480 m, prehod iz Breginja v Učejo.

Nad Ohojami 1576 m, v pobočju na jug: planina Ohoje 1058 m ali Káčarjeva planina; pod njo staje Tam v Klinu, na sever Debelo Brdo do Učeje.

Veliki Muzec ali Gabrovec 1633 m, na sever grapa Gladki Plaz, na severozahod Cedévka, v južnem pobočju ob poti: Tam na Lepem Brdu, na zahod: grapa Na Plazéh v Črni Potok, levi breg Kolenják.

Mali Muzec 1611 m južno ob poti Gače, izgora na jug Brdo 909 m Rogelj, Mala Prédolina, Vélíka Prédolina.

Ribežni 1516 m (Ribas), severno nad Učejo Za Melami, na jug vas Breginj 557 m in vas Sedlo 487 m, na jug izgora Veliki Hrib 638 m, pod njim nad Nadižo Sleme 596 m, pod njim vas Logjé.

Drevo 1400 m, Puntarčič 1562 m, Njivica opuščena Žagarska planina.

Stol 1668 m, na severozahod Dól, na sever Obrez do 1441 m, Ostrk, Hum nad Trebošnja 1109 m; pod njim na zahod Krnica. Na severnem pobočju od Gnjilice naprej do pod Stol je velika zapuščena planina Drmohla nad Učejo.

Jalovec s pašnikom Cérkovnica; severno pobočje Vólarne, stara planina Na Utru 1129 m, studenec Za Laštami, predgora na sever Prvi Hum ali Glava Muzec 1079 m.

Na Verilih^s 1439 m; na sever nova planina Božca (Vóščica), pod njo Osójnica.

Mali Vrh 1450 m, severovzhodno studenec Rupa, pod njo vzhodno Frata in Glava 1086 m, pod njo V Čelah 936 m.

Vršanja Glava 1353 m, na sever V Jami. Glava v Zavorju 1230 m, na sever Za Tresko 688 m, izgora Kuntri 530 m nad Sočo, na jug vas Kred 259 m.

Planja, na sever v pobočju Hódoenci. Stárijski Vrh 1136 m, na sever senožet Hlévišče, vas Trnovo 320 m nad Sočo, na jug vas Staro Selo.

Verila^s, Hum, na sever Ognjeni Vrh 847 m. Komárnica. Baba. Grad. Klopica, Grič Sv. Antona nad Kobaridom in Sočo.

Predgorje.

1. Krnice (La Bernardia).

Dolina Maleščák s pritokom Podlastra, Olovščák in Zafrata; na jug: Tam na Kovk 516 m, na jugozahod ob Tèru: Podkladje 346 m.

Préseka 624 m, prehod od Mekotov na Viškoršo; na jug sirarnica Poljane — Pojane; nad njo Poviják 768 m, na jug Krase 765 — 764 m.

Breg 643 m južno nad vasjo Viškoršo in grapo Sušic, ki se izteka na jugovzhod v Karnahito; Razpotje 567 m in Čelo 576 m; pod južnim pobočjem obeh: potok Dól po Logu, na vzhod v Karnahito.

^s Verilo, vereja Ságe — Tür — Zaunpforte. Zdi se, da ima Pleteršnik verile, pl. tant. kot fem., napačno, mesto verila neutr.

Čevonja ali Čonja 807 m (Zuogna); ronek na severovzhod: Tam na Klepovcé.

Sredi med Terom in Karnahto vas Za Vrhom (Villanuova), s seli Za Jamo 671 m, Funtiči 624 m in Dolina; na jug: pod vasjo Tam na Ravne 726 m: sirarna Kobilica; na severovzhod pod Povjakom sirarna Tam na Robeh 601 m in Rob 632 m; na zahod: Tam pri Križu 583 m, na jug: sirarna Tam pod Taborom.

Kraška planota Krnice (La Bernardia) z vrhovi: Za Polico 796 m, Krnica 863 m, Ledine 879 m, Lónica 858 m, Počivalo 801 m. Na izhodu: Karnahte v ravnino Dolina.

* * *

Ob izstopu Tera iz predgorja leži mesto Tarcento — Tarčent, trgovsko središče in sodišče za Trske Slovence. Ob izstopu Karnahte v ravnini Neme-Nimis (navadno tolmačijo iz lat. ab-amnis), nekdanje cerkveno središče Trskih Slovencev in Rezijanov. Ves prostor med Terom in Karnahto od izstopa do sovođenj je pofurlanjen. Imena holmov Zuc di Morig 343 m (Morič), Ciuc Gurinz 247 m, Ciuc del Ronco 251 m na obeh bregovih Tera pa kažejo še na nedavno slovensko prebivalstvo.

(Dalje v prih. letniku).

Dr. Jos. C. Oblak: Od Ivanščice do Boča

(Planinska pot od Zlatarja do Slatine skozi Zagorje.)

(Konec.)

V Golubovski kotlini pod temnimi bregovi odrastkov Ivanščice in Strahinščice nas je skoro že zajemal mrak, ko so se še zlatili prijaznejši nižji zeleni bregovi tam onstran nje. — Pomaknjena k temni kulisi, se je zasvetila v mrki okolici skoro strahotne Strahinščice svetla točka: cerkvice Sv. Jakoba. K tej svetli točki gre naša pot. Še svetlejša postane, ko se ti razkrije, da je tik pod cerkvijo hiša in da se v tej toči — pravi hrvaški cviček, tako svetlordeč in oster, da te zaskeli za ušesom. O blagoslovljena hrvatska kislica! Pod normalnimi razmerami doli v dolini bi ga morda upotrebljali za kemično vrtnanje železnih traverz, toda mi smo ga »podrli« dva litra kar v »luftu« — kakor nektar in ambrozijo — in še nekaj za »šentjanževca« po vrhu.

Potrebni smo bili. Potekla je namreč že deveta ura naše samo za pol ure na vrhu Ivanščice prekinjene hoje. Pa kaj devet ur, še enkrat toliko bi hodil, tako osvežujočo moč je imela ta hrvatska kislica s koruznim kruhom. Preluknjala nas ni, ali je to storil že prejšnji dan hrvatski »marvarski« govornik. (Saj poznate tisto: »Jedan Srbin — regiment, dva Hrvata — parlament« i. t. d.). Pač pa smo peli kvartet v — tercetu... Bili smo na mah vsi — mladi: naš oče Srezki s »svojoj dolgoj bradoj«, vulgo Podboj, obriti nežni Mile ter moja »irhovinasta« malenkost. Bogme, kaj veste vi tam doli v dolini — kaj se to pravi: živeti! Ni ga »menuja«, ki bi bil toliko vreden, kakor ta koruzna skorja pri Sv. Jakobu, na katerega bom mislil vse svoje življenje. To je najlepši Sv. Jakob, kar jih poznam.

So še tako lepe planinske trate, ali ta, v mojem spominu vsa ozarjena od večernega solnca in na sredi nje čepeča cerkvice bo zame vedno nekaj posebnega. Spomnil sem se hipno Sv. Duha nad Muljavo... Uživam ta spomin v prijetni zavesti, da je bilo razmeroma tako malo-komu dano preživeti uro samotne, a vendar tako solnčnosvetle idile spričo kontrasta divjine temnega ozadja obeh gorskih mas Ivanščice in Strahinščice, ki ju veže in obenem razdvaja črna Golubovska kotlina.

Odprl pa se nam je tudi na južno stran zopet že znani božanstveno lepi svet — kakor v novi izdaji. Sicer se nam je že kazal raz Ivanščico, toda rekel bi v drugi splahneli formi. Tu pa sem ga spoznal od njegove bližnje, najintimnejše strani.

Radoboj in druge manjše vasice, raztresene po razmetanem svetu pod Strahinščico, polnem grap in zelenih kotlov s temnozelenim ozadjem, svetli Sv. Vid na gori, bregovi, holmi z gradovi in z vinogradi venčane hrvatske gorice — kako si lep, ti rajski svet Zagorski! Spoznal sem, da imajo Hrvatje v svojem bogatem Zagorju tudi neprecenljive vrednote v estetskem oziru. Samo premalo ga cenijo in poznajo. Vse sili le na Kum, le na Triglav, le na Slijeme — to so zdaj za Hrvate »moderne« gore; spomni se morda še kdo tam v Zlatarju Ostrca in morda celo še Ivanščice ali — dalje ne! Tudi izza Trškega vrha, ki se sveti v dalji pred nami v svitu zahajajočega solnca na robu komaj vidne doline, prileze še kdo tu sem. Tam pod tem vrhom je namreč mesto Krapina, naš današnji cilj. Za to Krapino je Sv. Jakob, kakor za nas Ljubljance Sv. Katarina; tudi razdalja bi bila ista.

Pa ni ravno najprijetnejša pot kot taka, za noge namreč, po teh neravnih tleh s tolikimi grapami in kotli, posebno, če imaš za seboj — Ivanščico s kakimi 8 urami hoda. Nad Radobojem je v eni takih večjih grap tudi rudnik s topilnico, ki bi nam rada »pokvarila« splošno sliko. Toda kljub temu svet ne izgubi na svoji ljubeznivi vnanjosti. Ves božji je. Saj kar utone ta »črni obrat« med blagoslovljenimi bregovi, polji in vinogradi. A malo je ravnega sveta, kar ga je pod oblastjo gozdnate Strahinščice. Ni tako široko in raztegnjeno temno ozadje Strahinščice kakor ono Ivanščice, a bolj sklenjeno se mi je zdelo, skoro bi dejal, še masivnejše in morda celo še neprijaznejše zbog strahotnega svojega imena: »Hude Babe«. Za Strahinščico narod skoro nima lepe besede...

Lepa se zdi le turistu, ki ima smisel za raznobojnost pokrajine; ni pa lepšega ozadja in okvira za pokrajino, kakor je naš toli slavljeni gozd na strmih bregovih.

Ali to je bil zadnji »hudi« kos poti, kakor se ti zdi vedno in povsod »hud« — tik pred ciljem, čeprav zložen; kajti po 10. uri hoda ti prav nič več ne prija hoditi po še tako mičnih kotlinah in dolinicah.

»Pomlajenje« pri Sv. Jakobu je pač bilo — kakor menda vsako — le kratkotrajno. —

Cerkev na Trškem vrhu nam je že obsevala luna. A na Trškem vrhu še davno nismo v Krapini, kakor ne v Novem Mestu, če si na Trški gori. No, pa ta krapinski Trški vrh je bližje mestu kakor novo-meška Trška gora. Lepa je cerkev, do katere smo prišli po bolj ali manj prijetnih blatnih koľozozih in stezah ob njih. Od vrha doli pa nas privede že takozvana »bela« — sit venia verbo — cesta v še ne 100 m pod njo ležeče slavno mesto Krapino. Krapina je, po vsem svojem položaju v ozki dolini, že pravo planinsko mesto. Reklamiral sem jo pokrajinsko v duhu za Slovenijo, seveda brez vseh osvojevalnih namenov; kajti »poslovenjena« je pravzaprav že itak vsa k a j k a v s k a pokrajina z vsem svojim Zagorjem in Primorjem. Mesto Krapina je dobilo v mojem srcu — stalno lep prostor, nele, ker mi je dalo prepotrebno čisto prenočišče (hotel Central), nego predvsem radi svoje simpatične medgorske lege. Mesto Krapina pa ni identično s Krapinskimi Toplicami, ki leže v čisto drugi Zagorski dolini, še precej daleč proč, rekel bi skoro v drugi pokrajini med nižjim gričevjem.

Ali ti naj kličem v spomin slavnega Gaja, čigar spomenik stoji pred teboj? Ali morda še slavnejšega »krapinskega človeka«, kojega najdišče je takoj v podnožju nasprotnega brega doline, takorekoč v mestu? Kdo ne bo šel gledat tega mesta? Nas pa bo vedla nadaljnja pot takorekoč celo tik mimo njega. Kaj bi drugod napravili iz takega najdišča!? Vsestransko bi delali reklamo za izlete, ogradili bi dotični prostor, ohranili situacijo takšno, kakršna je bila za časa najdbe.*

Niti vsi Krapinčani ne vedo zanje; vprašati moraš za — pot in kraj najdišča večkrat... Smo pač pri sebi doma, vsi še v povojih...

Tu v mestu se bo spojila železniška proga z ono od Rogatca, ki leži ob Sotelski dolini tam onstran. Gorovje, ki loči hrvatsko Krapino od slovenskega Rogatca, so preluknjali in bo s tem zvezan slovenski Štajer s hrvatskim Zagorjem — ta pa se mi zdi kakor del slovenske pokrajine.

Pa kaj n a s briga železnica! Kdo izmed nas se bo vozil z njo, ko je pot, ki nas povede po vedrih pobočjih, vrhovih in grebenih, ena najlepših srednjegorskih partij, ki jo imam globoko zapisano v album svojega srca! Ta pot, ki suvereno prezira vse vijuge dolin in razne grape, katere je treba obiti, pa se tudi deloma vanje spusti!

Gorska pokrajina med Krapino in Rogatcem je že čisto slovenska — zakaj, ne vem, ali v srcu sem to čutil. Od Krapine naprej ne stopamo več tik ob boku osrednje gorske armade, ta ostane od Kra-

* Zanimiv je tudi kristalasti, prhli peščenec, ki ga kot lajik ne morem opredeliti znanstveno.

pine dalje v primerni razdalji od nas, toda ves čas vzporedno z nami, ločena od nas le po ozki dolini Krapinskega potoka, takozvane Male Krapine, pozneje pa po dolini Sotle.

Raz Sv. Tri Kralje, krasno gorsko točko, par sto metrov nad slavnim najdiščem in Krapino, sem se ozrl najprvo na vzhod, kjer so konture Ivanščice se samo še meglile v jutranjem mrču, kakor da leži od nas v neizmerni daljavi. Zdi se ti skoro nemožno, da si bil včeraj še na njenem vrhu. In vendar je možno to daljavo prehoditi v 10 do 12 urah! Kje je Zlatar in kje si danes ti!? Kar je vmes, je kolosalen kos Hrvaškega Zagorja. Hribovje in gričevje! Kdo bi našteval vse te dolge, razmeroma široke brazde med njimi! — To so pristne Zagorske doline, čisto svoje. — Dobro vidna je ena glavnih: Kosteljna in skoro vzporedna ona Hrvatskega potoka, vse stremeče v še širjo dolino reke Krapine. Severni rob te pokrajine tvori gorska armada, iz katere stopi v tem predelu v ospredje Strahinščica in gorovje Maclja, ki je kakor vertikalno vrinjen klin med Strahinščico in Donačko goro; zato smo se mu tudi ognili na nasprotni breg doline, ker je videti svet tam onstran preveč razkosan. Skozi vrzeli se pokaže teme Ravne gore s komaj vidno cerkvijo, izrazite po svojem dolgem hrbtu. Na vzhod ti zapre in da okvir sliki raztegnjeno Slijeme ali Zagrebška gora, na zahod pa naš Bohor z Vetrnikom nad Kozjem in s Presko nad Podsredo. Spoznaš sotesko, skozi katero se prerine Sotla med Kunšperkom in Cesargradom. Lep, velik kos gorskega sveta je v tem širokem okviru med hrvatskim Slijemenom in našim Bohorjem, slovenski in hrvatski del, a videti je, da je to ena sama celota.

To je svet slovensko-hrvatskih gor, zajet in spremljan od velike armade na severu, od Boča do Ivanščice! Sotla, ki ga deli v dva dela, se ti zdi s teh višin od daleč kakor umetna delilna črta. A vendar je razlika med obema deloma v detajlu. Zlasti je različen oni del okoli Sv. Petra pod Sv. Gorami in pa neznani romantični četverkotnik med Savinjo, Savo, Sotlo in Voglajno, ki je edinstven gorski predel, svet zase. Toda pogled ti seže še dalje tja preko bregov Savske doline, za katero stoji falanga Uskokov in Gorjancev; v njihovem okrilju je zopet drug, temu tukaj soroden gorski svet, ki mu tudi venča vinska trta nižje bregove. V duhu pozdravljam za njim se skrivajoči Žumberški svet skrivnostne lepote, še tako malokomu znan. In vse to smo gledali prazničnega junijskega dne v času jutranjega solnca.

Tu še takorekoč participira Hrvatska na našem planinskem rajju; kajti ta se ne konča pri Sotli, nego šele onstran Slijemena...

Že raz Svete Tri Kralje — vsi sveti trije krilji so lepi — nad Krapino se ti razgrne vsa ta krasota — in se ti razgrinja ves čas na tvojem nadaljnjem potu, ko hodiš od enega zaselja do drugega, po

bregovih gor in dol. Držiš se kolikor možno grebena, da ostaneš na višini. Vas Petrovsko je središče v tem gorskem svetu. Troje cerkvic v mali razdalji vsaksebi povečuje celotno sliko, ki ostane v dalji neizpremenjena, bližnja okolica pa se vedno menja, a z njo se pojavijo tudi novi detajli in poteze v širši daljni pokrajini. Vedno izrazitejši postaja njen slovenski del, ki zdominira s svojo pestrostjo nad ostalo, ves poln luči. Čeprav v bistvu podoben onemu, kjer smo se kretali včeraj, se mi je zdel vendarle ves drug. Skoro žaloben je bil vtis onih vinorodnih bregov, ki so malodane v neposredni zvezi z resno, kar mrko okolico Strahinščice in so se še dalje okoli Ivanščice spajali z njo. Pokrajina tu pa je vsa vesela in živa in se smeje — rekel bi — na ves glas. Ona tam sanja. Niti okoli razvaline Sv. Jošta ni tužno. Tudi ta pokrajina, gledana z našega pota, ima temno ozadje, ki pa je ločeno od njega po dolini Sotle. Temno, resno ozadje Maclja in Donačke gore nam ostane, ko stopamo ob južnem pobočju Prigorja pod dolgim robom Ravnice, precej časa zakrito. Zato pa se zasmejejo k nam gori zeleni Kosteljski bregovi, na enem od njih skromni Sv. Štefan z lesenim stolpom, a Sv. Jana nas vabi doli v bližino doline Kosteljne.

Izza brega se zalesketata dva vitka stolpa: Pregrada! To je drugo planinsko mesto v Zagorju pod gozdnatimi Pregradskimi vrhovi (Kuno goro). Po legi sem jo krstil za »hrvatski Gornji Grad«. Tako rad bi jo šel pozdravit: preko Sv. Jane bi me peljala pot izpod Ravnice do nje. Ali Sv. Jana mi leži že prenizko, še nižje Pregrada, in preveč v stran! Kajti od Ravnice dalje mi kažejo višinske kote na karti skoro raven hrbet in od njega si obetam mnogo. Nisem se varal. Gozdni izprehod po širokem robu, dasi ne predolgotrajen, je izreden užitek in uteha po dolgem guncanju preko raznih used. Pa tudi v daljo ti splava oko, kadar se gozd odpre, in vedno vidiš kaj novega v celotni sliki. Tudi v okviru se pokaže izprememba: Strahinščica se je odmaknila in dobiva vedno bolj podobo ogromne kupole. Tudi Ravna gora stopi še bolj v ozadje in se skrije; zato pa se pokažejo iz njega tuintam precej ostre oblike Haloškega hribovja, ki skoro nima značaja vinskih gor. A kmalu se pojavi pod nami popotniku manj prikupljiva in široka grapa, v kateri je raztresena vas Klenovec. Ogleduješ jo, kako bi se je ognil. Pa ne gre: ne pomaga nič, vanjo moraš, ako hočeš nadaljevati svojo hribovsko pot, ogibajoč se prašnih cest vseskozi tja do pod Sv. Trojice, kjer je naš cilj, naša lepa Rogaška Slatina. Kaj hočeš: ali plavaj ali utoni! Ugrizni v kislo jabolko v vročem junijskem solncu! A bodi potolažen! Tam gori onstran v bregu nad Klenovcem je gostilna, skromna, a dobra in — potrebna! Odtod ni več daleč do Marije Taborske. Pravzaprav neznatna točka gori nad Sotelsko dolino.

Čudno je s spomini in vtisi popotnega človeka: na mali, za druge morda neznatni, a solnčni točki pokrajine mu obvisita oko in srce. Spomin mi jo obda z vsem čarom poezije, ljubezni in iskrenosti. Dve taki točki na tem potu se svetita v mojem spominu kakor dva brušena diamanta: Sv. Jakob nad Golubovcem v večerni zarji in Marija Taborska v polni luči opoldanskega solnca.

Bog zna, kaj vse deluje pri tem v človeški duši, morda čas, morda duševno razpoloženje, morda celo ime dotičnega kraja. Najbrže vse skupaj. Kako lepa, kako milosti polna si v mojem spominu Marija Taborska, v junijsko zelenje odeta! Kako vsa zlata si v svitu junijskega solnca, ko se vinska trta še solzi okoli tebe, ko žitno polje še ni rumeno in se drži svitlega zelenja še srebrni prah! Bodi vam toli slavljeni maj! Mo j mesec je junij, mesec rženega cveta, ko je vsa v tihem pričakovanju že noseča priroda, šepetajoč o sladki svoji skrivnosti, ki se razodene v prešernem smehu bogate jeseni!

Zanimiva je cerkev, stara okoli 700 let.

Cerkovnik mi jo je razkazal, bogato okrašeno, in s ponosom prižgal pri belem dnevu — električne luči v cerkvi, češ: »Glej Kranjec, kaj takega nima vsaka podeželska farna cerkev, naša pa ima!«

In še je pristavil razboriti hrvaški mežnar: »mi« (t. j. cerkev) pa smo zato odstopili tovarni doli v dolini svoj gorski studenec — in evo kupnine — električne luči, ki jo je za to dala tovarna naši Materi Božji! — Navdušenje se je dobremu možu bralo v očeh in spomnil sem se »plesalca naše ljube gospe«... Toliko, da ni zaplesal pred njo, ki stoji — revica! — z zlatom vsa preobremenjena v glavnem oltarju te starodavne cerkve...

Za ta upravičeni njegov tako prisrčni ponos in njegovo prijaznost sem mu dal jugoslovenski — groš, ki ga je z veliko hvaležnostjo spravil. Rad se te spominjam, dobri hrvatski cerkovnik, plesalec naše ljube gospe Marije Taborske, ko sva jo skupno občudovala, on z ljubeznijo svoje priproste duše, jaz — hinavec pa, kaj sem pa hotel! molčim...

Od Marije Taborske te povede pot na klanec ceste, ki privede vozače iz Kosteljske doline iz Pregrade preko bregov v Rogatec v dolino Sotle. S tega klanca se popotniku, cestarju na kolesu ali avtu razgrne prvi pogled — eden izmed najlepših — v Slovenijo, na naš Rogatec! Tu so ena izmed vrat, skozi katera prideš v naš planinski raj. »Evo ti Slovenije!« vzklika ves vzhičen Hrvat, ko »pride« s svojim autom na ta klanec in zagleda pod seboj Rogatec. »Evo ti Slovenije!« vzkliknemo i mi, in naše oko se nam skali ponosa in ganotja ob pogledu na našo zemljo... Kakor prvi planinski pozdrav naše planinske Slovenije se mi zdi ta slika — prva dobrodošlica stranskemu gostu, ki ljubi lepoto pokrajine, čeprav na bolj ali manj

udobnem vozilu. Pa oni se zadrvi dol s klanca, dol v Rogatec, ki mu ostane sicer ob strani, ob vhodu v stransko dolino. Tja bi mu najrajše sledili i mi... Toda verjemi mi, da je vsako še tako lepo ležeče mesto lepše z višine od daleč kakor od blizu. Isto je z Rogatcem.

Naša pešpot pa še ni končana na tem klanecu. Mi prečkamo to cesto; prav z vrha klanca vodi nad vse prijetna pot gori k Sv. Ivanu na Humu in k Sv. Petru, ki sta si brata in najbližja soseda. Gre za nekaj minut in komaj še za eno uro do cilja. To je najprijetnejši del poti, ki smo ga tudi zaslužili.

»Rogaška« gora s svojo smelo postavo v ozadju Rogateca te kliče in vabi, bôre letoviščar, ki prečepiš skoro ves čas v Rogaški Slatini, na svoj strmi vrh! Vzdigni se vsaj enkrat ob lepem poletnem jutru in vzpni se vsaj na Donačko goro, ki stoji ravno sredi one temne armade nad Ivanščico in Konjiško goro — Landturmom! Videl jo boš v vsej njeni lepoti in mogočnosti: kako si utira svojo zmagoslavno pot med vinogradi slovenskih in hrvatskih goric, ki so ji položene k nogam vdane in smejoče se v luči tu doli tako razsipnega solnca...

Divni kontrast med temnimi gozdovi, vrhovi in grebeni ter solnčnimi, visokimi griči z njihovimi manjšimi gozdiči ti mora razmajati dušo in sree, če ga le imaš.

Zadnji del pota nam mineva v razkošju položnega višinskega izprehoda doli proti dolini Sotle.

Vedno bolj stopa v ospredje temni Boč, oče naših proslulih slatinskih vrecev, ki jih je v njegovem podnožju nebroj, bolj ali manj znanih.

Menda ga ni gosta v Rogaški Slatini, ki bi ne bil napravil izleta v Rogatec preko Huma ali pa narobe iz Rogateca preko Huma v Rogaško Slatino. Krasen je. Ni kaj višine, komaj 366 m, a razgled na vse strani, kakor s kakega gorskega velikana. So razmeroma nizke točke v naši domovini, med njimi tudi Ljubljanski Grad, raz katere se ti zdi naša domovina pravi paradiž; ena takih je tudi Hum, Sv. Peter ali Sv. Rok nad Šmarjem pri Jelšah, Kapela nad Radenci, Anin Vrh pri Celju i. dr.

Kakor na dnu plitvega kraterja se zaleskeče v stranskem kotlu pred nami naš slovenski biser, Rogaška Slatina, ki ga ne imenujemo zastonj vedno v zvezi z drugim našim biserom, Bledom, kakor da sta to najlepši točki Slovenije... Pravda o tem, kaj je najlepše, je težka; nikdo na svetu je ne more rešiti. Toda eno je gotovo: po dolgem planinskem potu preko gor in dolin, kakor je bil naš, najti svoj cilj, odmor in počitek v takem kotičku, kakor je Rogaška Slatina — ali si morete misliti kaj lepšega?

Jos. Wester: Po mejnih vrhovih

(Prisojnik — Mojstrovka — Peč — Golica.)

(Konec.)

Kranjska Gora, dne 28. avg.

Na Peči, pri tromejniku Jugoslavije, Avstrije in Italije, sem bil dopoldne, zdaj sem se že okopal v rezko-hladni struji Pišnice — in jedva je minila 3. popoldanska ura. Tovarišu sem bil za danes napovedal dan odpočitka, češ, izlet na Peč in Petelinjek ter povratek po Korenski cesti v Kranjsko Goro bo nama le planinska šetnja; za jutri pa sva si prihranila napornejšo turo na Kepo, glavarico zapadnih Karavank. Res, da je Peč po svoji absolutni višini (1509 m) Benjamin med Karavanškimi vrhovi — tudi relativna višina je skromna, zakaj dviga se le ok. 640 m nad Ratečami — vendar nudi njen vrhunec nepričakovano obsežen razgled, obširnejši, kakor je z njenega najbližjega višjega soseda, s Petelinjeka (1546 m).

Izhodišče poti je označeno na »trgu« sredi Rateč na preprosti, sirovi deski z obledelim napisom: »Peč SPD«. Domačin nama je dejal, da naj se drživa vseskoz kolovoza, na znožju Peči pa, tam, kjer se pričenja daleč vidna premočrtna preseka, ki znači državno mejo skoz smrečje po južnem pobočju Peči, da naj kreneva na desno, odkoder bova dospela na Sovško sedlo in od tam v nekaj minutah na vrh. To navodilo nama je, vsaj izprva, bolje služilo kakor zanemarjena temno-rjava markacija. Prav v takem mejnem predelu bi se morala potna označitev skrbno vzdrževati: to zahteva naša reputacija in obzir na turiste. Zakaj, že dokaj neprilik so doživeli gorolazci, ki so vede ali nehoté prekoračili mejo in prišli v dotiko z italijanskimi obmejnimi stražniki. Lične orientacijske table, temnordeče prepleškane, z jasnimi belimi napisi, kakršne postavlja naše SPD, sicer dobro ustrezajo svojemu namenu, vendar se mi dozdeva, da so premalo trpežne in da manj kljubujejo raznim vremenskim vplivom kakor tiste pločevinaste, belo emailirane, s črnimi napisi, kakršne je nabavila Kranjskogorska podružnica za svoj planinski okoliš. Nič ne dé, če so izdelane v Augsburgu: enkratni izdatek za nje je pač višji, a jih več let ni treba prenavljati. Menda bi jih znalo tudi kako domače podjetje izdelovati. —

Jedva pol ure sva se dvigala po kolovozu v jutranjem hladu, kar opazim prve mejnike globoko doli na pobočju Kopje, vrhunca, ki dominira nad Ratečami, in skoraj zadeneva že ob prvi mejnik tik pri poti. Kolovoz dela odslej mejo tik do znožja in mejniki se vrste ob njem zdaj eden na levi, zdaj drugi na desni strani: pot je obema državama skupna, mejna črta po njej je ključasta proga. Na trati koncem te »nevtralne« proge kaže italijanska deščica pot: »A M.

Forno«. Torej tudi starodavno Peč so morali prekrstiti,* da jim nje ime ne bi pričalo o narodu, kateremu po svojem položaju pritiče. So pa celo Madžari strpljivejši, ki so poleg Bude pustili ime Pešt, ki ne pomeni nič drugega ko naša Peč. —

Ker sva krenila s kolovoza, ki drži v velikem loku proti sedlu, na levo, sva se morala naporno popenjati skoz smrekov gozd po strmih pobočju, jaz po rebri, tovariš pa niže pod menoj po škrilasti grapi. Malo je manjkalo do dveh ur, odkar sva ostavila Rateče, ko sem dospel iz šume — spotoma sem preplašil srno — na golico, in skoraj na to na široki vrh Peči do mogočnega belega mejnika, ki stoji v obliki pokončnega, 1 m visokega valja na stiku treh držav. Na vrhnji ploskvi so vklesane smernice trojne meje: največji sektor (do 270°) pripada Avstriji, manjši (nad 60°) Italiji, ostanek pa Krajevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Naravnost zagonetna mi je ta razmejitevna geometrija: naši državi so priznali le skopo ozek zaklinek, dočim bi ji laik, sodeč po obliki bližnjega zemeljskega položaja, prisodil vsaj en kvadrant tega kroga. Tako pa stojiš tu ob mejniku lahko z eno nogo v Avstriji, z drugo v Italiji, vmes pa je jugoslovanski kot; z enim korakom si v treh državah.

Kakih 20 metrov od mejnika se zaokrene naša meja proti vzhodu, da zadobi s tem smer, ki bi jo morala imeti že takoj od mejnika. Komandir graničarjev, ki imajo tu svojo čedno karaulo, se je približal in vljudno zahteval legitimacijo. Pazljivo je prečital besedilo v njej, ugotovil identičnost ter opravil s tem svojo službeno dolžnost, videč, da nisem sumljiv človek. Lahki, kakor Avstrijci, nimajo tam nikake vojaške ne finančne postojanke. —

Razgled z vrha Peči je, kakor sem že omenil, nenavadno obsežen; le proti zapadu ga zapira vrsta Karavank. Najbolj me je mikal pogled na Korotan: proti vzhodu vrsta Karnskih in Zilskih Alp s širokoplečim Poludnikom, v ospredju dolgi hrbet Dobrača, vmes pa solčna pokrajina ob Zili z belimi slovenskimi naselbinami od Šmohorja dol do Beljaka. Kje so časi, ko sem peš prepotoval Koroško zemljo malone veseskoz ob jezikovni meji od št. Pavla preko Grebinja, Celovca, Osojskega jezera, Dobrača, Zilske doline do Šmohorja in po »encijanski« stezi čez v Naborjet v Kanalsko dolino, od tu pa sem bil poromal še na Sv. Višarje in svoje »pešačenje« zaključil ob Rabeljskem jezeru! Ali ko smo bili o Binkoštih prihiteli v Zilsko Bistrico, ki se koplje tam doli v solnčnem sijaju, gledat narodni raj pod lipo sredi vasi! Tempora mutantur... Visokih Tur danes ni bilo videti; bile so v čadu. Zato pa so se tam jasneje odražale ostrorobe kulise Mangrtske in Razorske skupine. —

* In še napačno: kajti forno pomeni peč za kurjavo, ne pa skalo!
(Uredn.)

Poslovila sva se s tovarišem od strumnih graničarjev in od usodnega mejnika ter se spustila po gladki poti nizdolu proti Sovškemu sedlu, kjer naju je pozdravil koroški pastir, pasoč tod svojo čredo. Zavzela sva še Petelinjek, ki je sicer za nekaj desetkov metrov višji od Peči, a ni tako lepo razgleden. Meja teče ves čas po grebenu, po razvodnici med Savo in Dravo. Nekako laglje je človeku pri srcu, ko hodi ob avstrijski meji: tu mu ni treba oprezovati, ali se ne prikaže kak orožnik ali carinik, in tudi če bi se pojavil, mu pomoliš svojo planinsko legitimacijo, pa imaš »passepartout« za nadaljnjo pot, čeprav po avstrijskih tleh. Kako zoprno pa je tisto sitnarjenje na laški meji!

Kakor je zložen vzpon na Petelinjek — saj drži nanj v vijugah izpeljana ježna pot — tako nama ostane sestop v prav slabem spominu. Že v Ratečah so mi bili povedali, da s Petelinjeka na Planjavo, t. j. na Korensko cesto v sedlu, ni prave poti, in tudi graničar nama je bil nasvetoval, da naj se drživa smeri ob državnih mejnikih. Spočetka je šlo sicer strmo, a še dokaj gladko navzdol; v presledkih sem se gostil s sočnimi brusnicami, ki baš dozorevajo. Nekako sredi rebri pa se neha suha »granica« in preide v skalnato grapo, poraslo z bodljivim grmovjem in gostim ščavjem, tako da se niso dali več zasledovati v tej gošči skriti mejnički. Niže doli se pojavi vlaga, ki se polagoma zbira v skromen vodotoč, napolnjen z vsakršno rastlinsko in kamenito navlako. Mejo sem kmalu zgrešil; vedel sem pač, da moram ob vodi priti v dolino, na sedlo, na cesto in ni me zadrževala goščava veh bujnega lapuha ne pekoče koprive, ki so me občutno plazile po golih laktih. Godilo se mi je prilično tako kakor lani, ko sem bil z Ratitovca grede zabredel v Plenšak, divno tesen pod Prtovčem. Zakaj še niso napravili in markirali poti s Planjave, t. j. s Korenskega sedla, na Petelinjek? Veseli bi je bili mnogobrojni letoviščarji Rateč, Podkorena in Kranjske Gore, ker se bi jim s tem nudila zanimiva kombinacija za zaokrožen poldnevni izlet preko Peči in Petelinjeka.

Vsaka stvar ima svoj konec in zadovoljen, kakor bi mi bilo bogve kaj uspelo, sem se končno znašel na kolovozu, po katerem sem prispel na planinsko trato, na planjo ob državni cesti pri km 58. O tovarišu sem bil uverjen, da tudi to pot srečno preleze, saj je še hujše dobro odpravil; zato sem jo udaril kar sam po gladki, zložno napeti veliki cesti proti jugu. Ne bom omenjal drugih zanimivosti kakor to, da sem na cestnih in mostnih ograjah opazil polno pajčevin, v katerih so ždeli odlični pajki križavci, vsak zase v svoji mreži. Žal, da ni zanje več primerne zaposlitve, odkar je prenehala mala loterija. Le enega sem zajel v škatlico kot vzorec naše pajkovske favne, drugim pa nisem motil njih kolobarjev; zakaj visoko čislam obstanek teh »aristokratov« med žuželkami. —

V solnčni pripeki, ves prašen in razgret, sem prikorakal pred 1. uro v Kranjsko Goro, to najlepše planinsko zavetišče, ki se v čvrstem razmahu širi in modernizira. Povsod se pozna, da skrbé mo¿je z lastno iniciativo za podvig te prelepe dolinske in obenem planinske postojanke...

Kmalu po 2. uri je dospel za menoj tovariš in odtlej se pričinja najin »dan odpočitka«.

Jesenice, dne 29. avgusta.

Namesto Kepe, kamor sem prvotno nameraval, sem zavzel danes Golico, gor gredé ves čas v megleno mrčavem ozračju brez solca in brez razgleda, od vrha nizdolu pa v lepi vedrini.

S tovarišem sva se bila že včeraj proti večeru premestila iz Kranjske Gore na Dovje, da sva tako prišla na izhodišče ture na Kepo. V Mojstrani sem pri najboljših poznavalcih mejnih postojank, pri oro¿nikih, izvedel, česar mi »civilisti« niso mogli točno povedati: da na Jepici še ni postavljena avstrijska koča in da za okro¿ni obhod Belica-Kepa-Mlinca-Dovje ni nikjer pravega zavetišča; tura pa bi trajala vsaj 10 ur. Zato se je moj tovariš, dasi ga ni prevzemala posebna utrujenost, odločil, da ostane danes rajši na Dovjem kot »letovišar« ter me tam počaka, da se vrneva z večernim vlakom v Ljubljano. Večerno nebo je bilo sicer jasno, toda čez noč se je vreme preokrenilo: od Luknje sem po Vratih so se davi podili preteči oblaki, vse nebo je bilo zastrto, jug je napovedoval de¿even dan. Odnehal sem od prvotnega načrta in ga skrčil: če že ne kaže na Kepo, vsaj na Golico pojdem, saj sem ji dol¿en svoj obisk že iz predvojne dobe.

Preden sem se odločil za vlak, ki bi me potegnil do Jesenic, sem na dovški postaji še enkrat premotril vreme, pa je vse kazalo na de¿. Torej hajd na Golico! Ta polo¿ni izlet se lahko opravi v vsakršnem vremenu. Malo pred 6. uro sem krenil z Jesenic gor v zamegljeni svet. Ker me niso motili lepi prospekti, to pot nevidni, sem tem spešneje korakal po hrapavi cesti proti Planini. Prav sedem je zvonilo v cerkvi pri Sv. Križu, ko sem stopal skozi to čedno vasico; zavil sem po »nemški« poti navkreber. Ko dospem pod Peske, že opazim nad seboj Spodnjo kočo — po mojem bi se naj imenovala »Jeseniška koča«. — in nekaj minut po 9. uri sem stal že pri mejniku na vrhu Vélike Golice. Kakor naročeno, se mi je razgrnil pogled proti severu: na robovih je bril še oster jug, goneč megle proti Koroški, a tu so se sproti pršile in razblinjale v nič. Slovenski Rož in preko njega Vrbsko jezero in Celovec, sploh vsa Dravska kotlina se je smehljala v jutranjem solncu. Res, krasno točko si je izbralo naše planinsko društvo, da je postavilo v spomin in proslavo pionirja slovenske turisticke na tem mestu Kadilnikovo kočo. Golica je, rekel bi,

propagandna gora za našo planinsko turistiko: če se komu še ni razvil smisel za lepote planinskega sveta, če se kdo še boji dozdevnega napora, ki ga baje zahteva hoja na visoke vrhove, če hoče kdo z razmerno nizke postojanke uživati obsežen razgled od Vel. Kleka do Notranjskega Snežnika, od Julijskih velikanov tja do skrajnjih odrastkov Savinjskih Alp, ta naj poseti Golico zlasti v pomladanskem času, takrat ko se vse južno pobočje beli od zgolj cvetja vonjivih narcis. Takrat je prava »sezona« za Golico, in kaj je naravnejše, da izkazujeta obe planinski koči prav v mesecih maju in juniju najvišje število posetnikov! Skratka: Golica je najprijetnejša in najboljša šola za naš planinski naraščaj. Kdo bi se potemtakem čudil, da smo v naši planinski literaturi prej dobili monografijo o Golici — dr. Oblakovo »Golico in Kadilnikovo koč« (l. 1905) — kakor o Triglavu! Knjižica je žal že pošla in mislim, da bi SPD ravnalo v prid planincem in sebi, če bi jo znova izdalo, opremljeno z nazorno risano panoramo ...

Oskrbnica v koči je potožila, da je bilo letos nekaj stotin posetnikov manj kakor lani osorej. Ta upadek je pripisovati pač neugodnemu vremenu letošnje pomladi, morda pa tudi temu — kar se opaža sploh pri posetu višjih planinskih koč — da se mestna mladina bavi dokaj bolj z raznimi drugimi sporti doma, da starejši »turisti« rajši ostajajo v nižjih postojankah, ki se sicer nazivljejo planinski »domovi«, in končno, da je med ljudstvom vedno manj denarja, ki je tudi za planince »nervus rerum« ...

Jugovina je minila, tudi Julijski vrhovi so odgrnili svoje lice in pokazala se je Savska dolina. In tedaj mi je bilo skoraj žal, da se nisem bil povzpel na Kepo, ki sem jo zdaj izdaleka pozdravljal v sijajni rajdi Karavank. Pa drugi pot nanjo! Saj upam, da še ni vseh dni večer. —

Nazaj grede sem krenil po zgornji poti pod Golicami; na Suhu sem se poslovil od Koroške in zadnjega mejnika z označbo SHS in Oe. Opoldan sem se oglasil pri Kopiščarju in zdaj imam še uro časa do popoldanskega vlaka, da me potegne v Ljubljano. Upam, da se z njim pripelje tudi tovariš, ki uživa danes svoj »letoviški« odmor v Mojstrani, in da bova oba zadovoljna z mnogoličnimi vtiski, ki sva jih doživela na naših obmejnih vrhovih.

Jos. Wester: Pred 100 leti na Triglavu (Keferstein)

Rosthorn omenja v popisu svoje hoje na Triglav z dne 17. in 18. julija l. 1828, da je bil v družbi kr. pruskega dvornega svetnika in geognosta Kefersteina nastopil geognostično potovanje po Južnih Apnenskih Alpah.¹ Omenjeni Kristijan Keferstein, roj. l. 1874 v Halle,

¹ Gl. Plan. Vestnik 1928, str. 131.

je bil po svojem zvanju jurist, a se je poleg svoje stroke zanimal tudi za etnologijo — napisal je študijo o poreklu in razširjenosti Kelto v Evropi — zlasti pa za geologijo, za vedo, ki se je pričela baš koncem 18. stoletja globlje znanstveno gojiti. Spisal je več študij geološke vsebine ter je v letih 1821—1831 izdajal časopis »Teutschland, geognostisch-geologisch dargestellt«. Zanimiva je njegova avtobiografija »Erinnerungen aus dem Leben eines alten Geognosten und Ethnographen«, Halle 1855.² Umrl je l. 1866, star 82 let.

Keferstein opisuje svoje potovanje po slovenski pokrajini pred vsem z geoloških vidikov. Turistično zanimive podatke pa nudi zlasti poglavje »e« pod naslovom: »Die Wachein; der Terglou«.³

Z Rosthornom sta potovala z Jesenic v Bohinj. O Blejskem jezeru omenja, da ga obdajajo visoke apnenske stene; na sredi pa se iz njega dviga skalina, ki jo na vrhu krasi cerkvica. »Visoko nad jezerom čepi prostrani Blejski grad, s krasnim razgledom. Od tu drži pot vedno ob Savi, po samotni, jako tesni dolini, ki napravlja grozoten vtisk in ne ostavlja prijetnega spomina. — Bistrica je prijazna vas, kjer se lahko prenoči, če se ne stavijo previsoke zahteve. Tu se dobi majhna posebna soba (»Extra-Zimmer«), ki ima, če ne oken, vsaj oboknice (»Jalousien«); postelja je napravljena kakor v kajuti, med stropom in tlemi. Vendar je vse snažno; uslužni gostilničar govori nemški, sicer pa se v dolini le kranjski (»Krainerisch«) razume.« ...

² Smatral sem za naravno, da je mož, ki je toliko potoval, ta potovanja v svojih spisih tudi opisal ali vsaj omenil. Ker v naših javnih knjižnicah navedenih Kefersteinovih publikacij ni dobiti, sem porabil svoje letošnje bivanje v Münchenu tudi za to, da sem v odtodni državni knjižnici dobil vpogled v Kefersteinove spise, za kar moram gg. uradnikom tega velikega znanstvenega zavoda, ki so mi kot inozemcu šli z izredno uslužnostjo na roko, biti iskreno zahvalen. Keferstein v svoji »avtobiografiji« le na kratko omenja, da se je l. 1827 v Wolfsbergu na Koroškem seznanil s Francem pl. Rosthornom in da ga je ta l. 1828 spremljal na geognostičnem potovanju po Južnih Alpah. V Kefersteinovem časopisu »Teutschland«, VI. zvez., 2. snopič, Weimar, 1829, pa sem našel to, kar sem iskal, v poglavju: »Bemerkungen, gesammelt auf einer geognostischen Reise, im Sommer 1828, besonders über die Alpen in Steiermark, Krain und Illyrien«. Tu omenja, da se mu je bil Rosthorn ponudil za vodnika po slovenskem delu — »durch den Wendischen Theil« — Kranjske in Koroške; to povabilo da je rad sprejel, češ, da se samotnemu, jezika neveščemu popotniku stavijo v teh pokrajinah velike zapreke na pot. Keferstein je prišel iz Halle preko Bayreutha, Regensburga, Linza, Eisenerza v Wolfsberg in odtod sta z Rosthornom potovala dalje skoz Guštanj, Šoštanj, Dobrno, Celje, Kamnik, Kranj, Jesenice, Bled v Boh. Bistrico, nato na Triglav (»Terglou«); nazaj po isti poti na Jesenice, dalje pa skoz Trbiž, Rabelj, Bleiberg v Celovec. — Iz Kefersteinovega potopisa hočem navesti le tiste odstavke, ki dopolnjujejo Rosthornov potopis (gl. Plan. Vestn. 1928, št. 6—8.)

W.

³ V spisu »Bemerkungen, gesammelt auf einer geognostischen Reise im Sommer 1828, besonders über die Alpen in Steiermark, Krain und Illyrien«. Teutschland, VI. Bd., str. 237—248.

Tu v Bistrici sta našla stotnika avstr. generalnega štaba pl. Maurerja, ki je bil za vzpon na Triglav že vse potrebno pripravil. »Na Triglav, najvišjo točko tukajšnje okolice in sploh Južne apnenske rajde«, meni Keferstein, »je doslej le malo oseb dospelo; veliko jih je bilo sicer poskusilo, a le malo jih je prišlo na najvišji vrh. H a c q u e t, se zdi, je bil l. 1778. prvi res na vrhu, l. 1820 pa botanik Sieber, vendar so se tudi domačini, kmetje in lovci, zdaj in zdaj tvegali drznega poskusa«. K. omenja nadalje nezgodo stotnika Bosia, ki se je bil l. 1822. povzpел na vrh Triglava.

V družbi, ki je hotela tedaj skupno izvršiti to drzno podjetje, je bilo, kakor že Rosthorn omenja, trinajst oseb.⁴ K. jih navaja v naslednjem redu: 1. stotnik pl. Maurer; 2. Franc pl. Rosthorn; 3. dvorni svetnik Keferstein; 4. fužinski oskrbnik pl. Baumeyer iz Bistrice; 5. kaplan Pavel Schäfer iz Bistrice; 6. kaplan Janez Chemoi iz Srednje vasi. Razen teh še dva izborna, jako previdna vodnika, Anton Cos (sc. Kos) iz Gereke (sc. Jereke) in Matija Kuruschütz (sc. Korošec) iz Kaprenicka (sc. Koprivnika), štirje nosači, prav tako izvežbani gorohodci, in sluga stotnika pl. Maurerja. Vreme je bilo krasno in je kazalo, da tako tudi ostane; zakaj povsem vedro in mirno nebo je prvi pogoj za uspeh takega podjetja. Oskrbnik pl. Baumeyer pa je bil vse potrebno oskrbel, tudi živeža za dva dni.

Dne 17. julija ob 9. uri zjutraj je družba krenila na pot, in sicer na konjih, da bi si štedila moči. Prijezdili so na višino do prvih pastirskih koč ob 1/212. uri; ker jim konji niso mogli več služiti, so jih nazaj poslali. Bilo je to očitno na planini pod Tolstcem (Doust).⁵ Doslovno naj navedemo v prevodu, kako ugodno sodbo je Keferstein izrekel o bohinjskih planinskih stanovih: »Tukajšnje pastirske kočice so se po svoji čistoči in ličnosti odlikovale pred vsemi drugimi planšarskimi kočami, kar sem jih imel priliko videti od Savojskega do Kranjskega. Tu nismo našli nesnage, ki sicer leži pred kočami ali v njih samih. Planšarica, ki smo se v njenem stanu vselili, je bila v sprednjem delu svoje kočice (t. j. v veži) vso posodo svetlo očiščeno razpostavila, zadnji del (t. j. čumnato) pa je kot stanovanje čedno okrasila in nališpala; tu je stala belo pregrnjena postelja, okrašena z modrimi trakovi, viselo je celó ogledalo in marsikateri okraski (»Gegenstände des Schmuckes«) so bili lično razobešeni«. To priznanje je izrekel mož, ki je prepotoval vse Alpske pokrajine v Evropi; mislim, da so tudi današnje Bohinjke lahko ponosne na svoje prednice pred 100 leti. —

⁴ Gl. Plan. Vestn. 1928, str. 153.

⁵ Gl. Rosthornovo poročilo, Plan. Vestn. 1928, str. 153.

⁶ Savojsko, pokrajina ob Savojskih Alpah, deloma v Franciji, deloma v Italiji, z najvišjim vrhom Montblancem.

Proti 6. uri zvečer so dospeli »do najviše ležečih staj, ki leže neposredno v znožju Triglava, v kotlini, pokriti z zelenimi tratami«, t. j. na Velo Polje. Kako je Kefersteina prevzelo veličastje te planinske slike! »Težko je katera druga točka, ki bi se dala s to v slikarskem pogledu primerjati: na treh straneh se dvigajo v impozantno groznem polkrogu puste, pošastne, navpične gole stene in ostre čeri (»Nadeln«), ki so videti povsem nedostopne in obdajajo livado, pokrito s kravami in kozami; na njej pa majhne, mirne kočice, oddaljene od svetnega vrvenja, tako da ne pride do njih skoraj nikoli noben tujec. Vse nas je prevzelo veličastje te pokrajine, uživali smo ta pogled in ga risali, dočim je g. Baumeyer, večš kranjskega jezika, skrbel za večerjo in nočišče«. Imena te planine, ki je sicer prozaičnemu znanstveniku izvabila tako poetično priznanje, K. ne omenja. Bilo je to Velo Polje, ki pozna zanj Rosthorn le ime »Upole«.

»Karavana« je naslednjega dne ob treh zjutraj krenila navkreber, proti Triglavskim stenam. Preden so dospeli do vstopa v pečevje, jih je presenetil mrtvaški duh. Našli so globoko luknjo, iz katere se je čulo meketanje ovac. Domači spremljevalci so zlezli vanjo in rešili še 22 živih ovac, 10 pa jih je bilo že poginilo in pričelo gniti. Pred nekaj dnevi so se bile ob nevihti oddaljile od črede in so tu izginile v prepad...

»Obdani od snežišč smo stali na znožju Triglava, ki ima obliko triglave stene; najbližji vrh nad nami je Mali Triglav, ki ga veže z Velikim Triglavom greben in še druga glava. Že doseženo stališče nudi izreden razgled in preseneča ne toliko višina, do katere se dviga od tu vrh Triglava, kakor grozna strmina sten in čeri, ker se ne more pojmiti, kako je mogoče nanje priti.« Nato K. nadaljuje, kako so plezali po strminah Malega Triglava: nataknili so si dereze; po preteku pol ure so dospeli v tesno navpično grapo, po kateri so lezli nakvišku kakor v dimniku; nato so odložili gorjače in se po navodilih vodnikov oprezno oprijemali skalnih pomolov z rokami in nogami, povsod z življenjsko nevarnostjo.

Po velikem naporu so dospeli na Mali Triglav. Tu je moral K. zaostati. Bil je zadnji v vrsti in ker je bil enkrat slabo stopil, si je s težavo pomogel iz nevarnega položaja. Med tem je prišla ostala družba že toliko naprej, da je ni mogel več dohiteti. Zaostati pa je moral tudi oskrbnik Baumeyer, ker ga je bil odkrušen kamen na nogi ranil. Kefersteinu je bila njegova neprilika očitno dobro došla; zakaj njegov popis pretečih grozot, ki se nudijo očem ob pogledu na dolgi, ozki greben, t. zv. rez (»Schneide«), ki veže Mali Triglav z Velikim, in na navpične stene Velikega Triglava, daje slutiti, da bi se bil mož tudi brez drugega razloga odrekel vzponu na vrh Triglava. Gledal je, kako so se njegovi tovariši po rezi »napol jezdé z rokami in nogami naprej pomikali« in, ko so prišli po rezi do stene, kako so vodniki

previdno iskali trdnih skalnih pomolčkov in kako so se plezalci teh najprej z rokami oprezno oprijemali, nato pa se nanje s prsti nog upirali. Ni mu bilo dano, da bi bil užival vseobsežni razgled z vrha Triglava, ki ga Rosthorn opisuje s tako vznesenimi besedami. Neka resignacija diha iz Kefersteinovega zapiska: »Kakor velikanski je ta razgled — na eni strani preko Alpskih grebenov, na drugi na morje proti Trstu in Reki — vendar se ti ob misli na nevarnosti povratka in ob pogledu na preteče prepade naokoli kaj malo hoče, da bi imel nad vsem tem veselje.«

Počakal je, da so se tovariši vrnili z vrha in kar odleglo mu je, ko so bili ob 11. uri zopet vsi združeni na melišču v znožju Malega Triglava, »kjer ni več pretila nobena nevarnost.« »Veselo smo si segli v roke, ker ni bil nobeden bistveno poškodovan; le obleka je hudo trpela. Toda ni bilo tiste iskrene veselosti, ki sicer rada prevzame družbo, ki je poskusila nekaj nenavadnega. Vsak je čutil, da je bilo naše preizkušanje usodnih (naravnih) moči preveč drzno in da pomeni srečna vrnitev vseh posebno srečo. — Zakaj kogar na tej nevarni poti prime le lahek krč ali ga obide kaka slabost, ali se mu odkruši kamen, ki si ga je izbral kot ozko stopnjo za plezanje po steni, ta je neizbežno izgubljen. Vsi smo se zavedali, da je vzpon na Triglav prav tako nevaren kakor težaven, in nikogar ni več mikalo, da bi pod katerim koli pogojem še enkrat poskusil to pot.« — Proti 1. uri so dospeli na Velo Polje, odtod pa po najkrajši poti v Fužino; ob 9. uri zvečer so bili na Bistrici. —

Keferstein je bil, kolikor se tiče telesnega občutja, na svoji hoji na Triglav malce razočaran. S kako navdušenim zanosom pa opisuje Rosthorn »nebeški užitek planinskega veličastja«,⁷ ki ga je bil deležen v polni meri! Pač ni vsakemu človeku v enaki meri dano, da uživa krasote planinskega sveta. Kdo se o tem že ni sam prepričal, kdo že sam ni kaj sličnega doživel? Kdor je pomišljave narave, kdor se boji za tako hojo potrebnih telesnih naporov, kdor nima trdne volje, premagati navidezno neprestopne ovire, ta ne najde pravega zadovoljstva v visokem planinskem svetu, ker zavedno ali podzavestno čuti, da ni kos zaželenemu ali stavljenemu smotru, da uspeh ne dosega namena. S tem pa nikakor nočemo kratiti zasluženega priznanja možu, ki je z Rosthornom vred pred sto leti znanstveno proučeval našo domovino in seznanjal širni svet z veličastjem naših Alp in z mogočnostjo našega Triglava.

⁷ Gl. Plan. Vestn. 1928, str. 200.

Pavel Kunaver: Planinski vrtovi

Zakon o zaščiti planinske flore, prirodni park ob Triglavskih jezerih, prepovedi, prošnje in opomini, da z brezobzirnim trganjem planinskih cvetic gine najlepši okras naših gora — vse to je ogromni večini naših turistov brez razlike stanu bob v steno. Poglej samo iz planin se vračajoče družbe ali posameznike in spoznal boš, da trdim prav. Danes se odnašajo cvetice iz višav v še mnogo večji meri kakor tedaj, ko smo se začeli bati zanje. Visoko, v stran poti in nevarne skale moraš plezati, če hočeš še videti planiko; vonj divnih murk je malone izginil s travnikov, kamor se je zaletela uničujoča množica hribolazcev; ob planinskih stezah postaja flora pusta.

Kako drastično si razlagajo naše predpise celo posamezni planinski prvaki, mi priča napis v neki koči na severni strani Kamniških planin: V času zakona o zaščiti planinskih cvetic in boja za njihov obstanek sem tam čital sledečo neverjetnost: »Ne trgajte po nepotrebnem velike množine planik!« Polnega koša torej nikar, samo polovico — prosim! Posledico tega greha sem videl sto korakov više, ko se je v spremstvu nekega gospoda vračala sicer zelo prijazna dama, a v roki je nesla košato rušo divnih planinskih zvezdic. Bili so to res krasni cveti; a treba bi jih bilo, z ozirom na razmnoževanje najboljših, tem bolje čuvati v planinskem svetu. Moj opomin, ki sem si ga dovolil dati neznanu dami, je kljub temu, da je bil podkrepljen z »zakonom«, »zaščito« i. t. d., izzval le lahkomiseln odgovor in izgovor. — Na planinskih potih sem sploh mnogokrat opominjal »grešnike«, a povsod sem našel zaprta ušesa in trda srca. Izgovor, da trgajo cvetice zato, »ker jih imajo tako strašno radi«, je puhel. Taka ljubezen do naših cvetic širi tam gori le smrt in razdejanje. So kakor vroč veter v puščavi. — Uspeh sem imel do sedaj le pri skavtih, ki sem jim po primerni razlagi in utemeljitvi s pomočjo nekaterih uvidnih funkcionarjev prepovedal vsako trganje cvetic; danes pri mnogih ne drži več samo prepoved, ampak tudi umevanje in prava ljubezen do planinskih in drugih rastlinskih krasotic.

Ker pa se za resnično zaščito planinske flore stori le prav, prav malo, kličem tod še enkrat Slovenskemu Planinskemu Društvu, naj samo energično poseže med turiste in cvetice. Začeti se mora s kaznimi. Ljudem, ki pridejo s planinskimi cveticami pred kočje, naj se zabrani vstop ali pa se zahtevajo večje pristojbine. O takih ukrepih se lahko opozori v gore zahajajoče občinstvo ob izhodiščih s primerno velikimi napisi, dijaštvo pa po prosvetnih oblastih v šolah. Zadnji čas je, da se izza nergajočih ustnic zasvetijo ostri zobje! — —

Predaleč me je zavedel moj uvod; a zdi se mi potreben, četudi je daljši kakor bo sledeče. Naše dične kočje in planinske domove ponižuje mnogo hribolazcev v gostilne in celo v ponočevališča, če

oskrbnik ni zadosti energičen. Zakaj ne bi ti naši planinski hrami, v katerih marsikdo hote ali ne hote prebije po več dni, služili tudi vzgoji? Mislim tu vzgojo v spoznavanju in ljubezni do gorske flore. Poleg vsake planinske kočice naj bi se napravil majhen vrt. V njem naj bi se nasadile vse važnejše planinske cvetice, ki rastejo na vrhovih in po pobočjih gora v okolici. Zato bi bilo treba le nekaj arov travnika in skalovja. Vse naj bi ostalo v prvotnem stanju brez umetnih stezic in gredic — le svet kraj naj bi bil to, kjer bi bile vse cvetice, ki naj bi se nasadile po nasvetu naših znanstvenikov, popolnoma varne in zaščitene. Drugih velikih stroškov itak ne bi bilo; saj nimamo bolj ponižnih in gojenja ne potrebujočih cvetic, kakor so planinske rožice. Gojilo bi jih le solnce in zalival sv. Peter, saj bi bile po večini v tisti višini, v kateri sicer žive.

Treba pa bi bilo enega: absolutne varnosti in nedotakljivosti teh varovank. Primerni napisi naj bi opozorili planinca na vrt, na posebnosti v njem, pa tudi, da bo izključen iz kočice in brez obzira ovaden oblasti zaradi poškodovanja tuje lastnine, kdor bi utrgal le eno bilko v tem vrtu. Po potrebi naj bi se vrt zaradi živine ogradil s priprostim plotom, pred človekom naj bi ga varoval njegov vzvišeni namen. V tem prirodnem parku v miniaturni bi se planinske cvetice razvijale po svoji mili volji; vsaj na teh skalah bi bilo pomladi zopet vse zlato n. pr. od planinskega jegliča, ki mu je samo solnce posodilo svoj žar, poleti pa bi se v vetru brez skrbi poigravale nežne, bele glavice planik, ki jim je danes njihova prelestna lepota v smrt in pogubo. Trume drugih gorskih lepotic bi se samovoljno razprostrle in vzcvetele na tem malem prostoru. Po mojem mnenju bi ti vrtiči okrog koč zadobili velik vzgojni pomen. Tod šele, na zaščitenem prostoru, bi gledalec mogel opazovati mirni razvoj rastlin in lepoto kraja, ki ga ne omadežuje slepi pohlep po nežnem življenju cvetic. V človeku pa bi se gojila tudi vzdržnost in z njo mirno spoznanje, da se iz plača cvetice raje gledati kakor pa jih brez miselno trgati. Zasmilile bi se mu ljube rastlinice, ki se morajo tam zunaj nezaščitene boriti ne samo z vremenskimi neprilikami, ampak tudi s človeško pohlepnostjo in uničevalnostjo.

Obzor in društvene vesti

III. Kongres Asociacije Slovanskih Turističnih Društev

se je vršil dne 25., 26. in 27. septembra 1928 v Ljubljani, v hotelu Union.

Prisotni: Za Bugarsko Turistsko Družestvo v Sofiji: Nikola Galčov; Za Klub Čehoslovaških Turistov v Pragi: Viljem Pauliny, Antonin Marek, V. Jeniček; za Klub Čehoslovaških Turistov na Dunaju: Gustav J. Čížek; za Polskie Towarzystwo Tatrzańskie v Krakovu: Dr. Walery Goetel, Mjr. Bronislaw Romaniszyn, Dr. Emil Stofa;

za Savez Planinarskih Društev v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev: Dr. Fran Tomiňšek, Makso Hrovatin, Dr. Milan Hristić ter dr. Zlatko Prebeg, Mirko Bothe, dr. Ivo Horvat, Janko Mlakar, dr. Henrik Tuma, dr. Davorin Senjor, inspektor Jos. Wester in Rudolf Rozman.

Zastopniki javnih oblasti: Dr. Rudolf Marn, delegat Ministrstva trgovine, zastopnik Velikega župana in predsednik Zveze za tujski promet; dr. Marko Natlačen, predsednik Ljubljanskega Oblastnega odbora in Oblastne skupščine; Narte Velikonja, referent Oblastnega odbora; dr. Dinko Puc, župan mesta Ljubljane; H. Sieber, zastopnik konzulata Č. S. R., Ljubljana. — Z a p i s n i k v o d i dr. Janko Pretnar, prof. v Ljubljani.

Otvoritev. — Predsednik dr. Fran Tomiňšek otvori ob ½10. uri dne 25. septembra t. l. kongres ter omenja, da se je I. kongres vršil v Pragi, II. v Krakowu in da je bila za ta III. kongres določena Ljubljana. Iskreno pozdravlja reprezentante slovanskih držav v naši sredini, zahvaljujoč se jim za udeležbo. Prečita došle brzojave. — Dr. Puc pozdravlja kongres v imenu mesta Ljubljane, dr. Marn v imenu vlade in Zveze za tujski promet, dr. Natlačen v imenu Oblastnega odbora Ljubljanskega in Mariborskega. — Prof. dr. Goetel se v imenu Polsk. Towarzystwa Tatrzańskiega zahvaljuje za pozdrave ter obenem omenja historijat ustanove Asociacije v nadi, da se stiki med slovanskimi narodi poglobe, ter želi kongresu uspeha. — Dr. Nikola Galčov se zahvaljuje za pozdrave v imenu Bugarskega Turistskega Družestva in poudarja, kakega vpliva zamore postati kulturno delovanje turističnih društev za medsebojno zbliznanje slovanskih narodov. Izraža željo, da pridejo delegati v Bolgarijo in tam spoznajo bolgarski narod. — Viljem Pauliny pozdravlja kongres v imenu Kluba Čehoslovaških Turistov iz Prage, prinaša pozdrave izpod Tater — zibelke Asociacije, nositeljice najidealnejših slovanskih stremiljenj. — Gustav Čížek iz Dunaja prinaša pozdrav češke manjšine na Dunaju in obljublja, da bo i ona delala po svojih močeh za skupne ideale. — V. Jeniček se spominja velikega dela iz leta 1918, ki nam je omogočilo današnji kongres. V hvaležnosti se moramo spominjati ustvaritve republike Poljske in Čehoslovaške ter Kraljevine S. H. S. Predlaga, da se pošljejo brzojavi kralju Aleksandru I., kralju Bolgarije, predsedniku Poljske in predsedniku Čehoslovaške. Predlog se sprejme z navdušenjem.

Predsednik dr. Tomiňšek konstatira, da so na kongresu zastopana vsa v Asociaciji včlanjena društva po svojih delegatih, in objavi sledeči dnevni red: 1. otvoritev kongresa, 2. prečitane in odobritev zapisnika zadnjega kongresa, 3. poročilo o izvedbi sprejetih resolucij, 4. razni predlogi in poročila. — Ta dnevni red se sprejme. —

K točki 2. dnevnega reda predlaga tajnik Hrovatin, da se zapisnik zadnjega kongresa, kakor je bil predložen vsem včlanjenim društvom, odobri brez prečitanja. Sprejeto. K točki 3. dnevnega reda predlaga prof. Goetel, naj se vrši debata takoj pri vsaki posamezni točki. Sprejeto.

* * *

Resolucije grupe A.)

K točki 1.: Resolucija o ideologiji alpinizma in ohrani prirode je bila po poročilih delegatov sprejeta in odobrena od vseh včlanjenih društev.

K točki 2., 3. in 4.: Tajnik Hrovatin poroča, da so se izdelali tozadevni predlogi in se odposlali na kompetentna ministrstva. Glede točke 4. smo se obrnili na Ferijalni Savez. — Poljski delegat dr. Goetel poroča, da je Poljsko prosvetno ministrstvo že izdelalo tozadevno naredbo. Vršila sta se tudi že dva izleta poljskih dijakov v slovanske kraje. — Bolgarski delegat Galčov poroča,

da je Bolgarsko udruženje poslalo spomenico na ministrstvo glede medsebojnih šolskih izletov, in apelira, naj bi se napravila tozadevna prošnja tudi na jugoslovansko prosvetno ministrstvo. — Čehoslovaški delegat Jeniček poroča, da se je točka 3. izvršila. K točki 4. pa so tiskana poročila dijakov o izletih.

K točki 5. Na principih, izraženih v tej resoluciji, so Poljaki postavili kočve v Tatrah, katerih slike prilagajo. — Čehi izjavljajo, da nameravajo tudi oni zidati v tem slogu. Poljski delegat prosi, da jim Čehi predložijo pred izvršitvijo načrte teh koč v pregled.

K točki 6.: Poljaki so sklenili resolucijo proti rekordom v alpinizmu. Tudi ostali delegati poročajo, da so zavzele njihove organizacije stališča proti rekordom.

Resolucije grupe B.)

K točki 7. in 8.: Tajnik Hrovatin poroča, da se je točka 7. v Jugoslaviji uredila tako, da je s finančnim zakonom za leto 1927/28 realizirana ustanovitev narodnih parkov v Sloveniji in Hrvaški. — K točki 8. poda podrobno poročilo »Muzejskega društva za Slovenijo«, odseka za varstvo prirode: Z namenom koristiti znanstvu in obenem koristiti ugledu naše države se je v področju »Muzejskega društva za Slovenijo« osnoval poseben odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov v Jugoslaviji. Ta odsek je v svojih sejah delu zarisal sledeči načrt:

I. Ustanovijo naj se alpski, sredogorski (gozdni) in barski varstveni parki po zgledu enakih parkov v drugih državah.

II. Z zakonom naj se prepove pokončavanje redkih ali za naše kraje tipičnih ter znanstveno znamenitih živali in rastlin. Strogo naj se pazi, da se izvršujejo določila lovskega in ribarskega zakona ter zakona z dne 20. julija 1910, dež. z. št. 27 o varstvu ptic.

III. Podzemeljske jame z interesantno jamsko favno in floro naj se postavijo pod nadzorstvo; vstop vanje naj se dovoli samo v znanstvene svrhe.

IV. Zainteresirati je najširšo javnost za varstvo prirode sploh.

Te svoje načrte je odsek sporočil deželni vladi v Ljubljani v posebni spomenici dne 20. januarja 1920. Ista je ugodila odseku predvsem v zadevi varstva redkih živali in rastlin in je izdala naredbo o varstvu redkih ali za Slovenijo tipičnih in za znanstvo pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj v področju pokrajinske uprave za Slovenijo; naredba je izšla v Uradnem listu leta 1921 in je bila sankcionirana v Beogradu kot zakon 28./II. 1922, ki je izšel v Uradnem listu 18. XI. 1922.

Istočasno kakor za nacionalni park pod Triglavom je pričel »odsek« delovati tudi za prirodni varstveni park na Ljubljanskem Barju. Oglede barskega zemljišča, ki naj bi se ohranilo kot barski prirodni park, se je vršil 4. julija 1922 in so se ga udeležili zastopniki poedinih prirodopisnih panog, generalne direkcije voda in gozdne direkcije, koja bi dotični barski prostor kupila ter ga dala na razpolago odseku za varstvo prirode; pri ogledu se je ugotovilo, po soglasnem mnenju izvedencev, da bo izsuševanje barja v doglednem času povsem izpremenilo barski značaj prostora, ki naj bi bil barski varstveni park, ravnotako pa tudi obmejnih zemljišč. Vsled teh ugotovitev je »odsek« sklenil opustiti namero ustanovitve barskega prirodno-znanstvenega parka. V isti namen pa bo skušal »odsek« pridobiti zanimive dele močvirij na Jelovci, Pokljuki in Pohorju. V zadevi Pohorja se je »odsek« v tekočem letu obrnil na lastnika Klopnege vrha na Pohorju, grofa Zabea, ki je pripravljen prepustiti Klopni vrh kot barski varstveni park; tozadevna pogajanja so v teku.

»Odsek« pa se je predvsem posrečilo uresničiti misel, izraženo v »spomenici« glede nacionalnega parka pod Triglavom. Ministrstvo za šume in rude

je glasom odloka z dne 10. febr. 1923, št. 1120, odobrilo načrt predložene pogodbe med Kranjskim verskim zakladom in Muzejskim društvom, odn. Odsekom za varstvo prirode, za oddajo primerne ploskve v dolini »Sedmih jezer« v svrhu ureditve nacionalnega parka. Glasom zakupne pogodbe z dne 1. julija 1924 med Muzejskim društvom, oz. Odsekom za varstvo prirode in Slov. Planinskim Društvom, ter Direkcije šum kot zastopnice Kranjskega verskega zaklada je bil na temelju omenjenega pooblastila Ministrstva za šume in rude ustanovljen pri Triglavskih jezerih pod Triglavom alpski varstveni park, katerega opis in načelna utemeljitev iz peresa M. Hafnerja, člana odseka za varstvo prirode, je izšel v prvi številki Geografskega Vestnika leta 1925.

Z razsodbo pokrajinske komisije za agrarno operacijo v Ljubljani z dne 15./XII. 1926 je ista po odobritvi sklepa planinskega sveta z dne 23. aprila 1926 sicer pristala na gori omenjeno ustanovitev nacionalnega parka, vendar pa s takim pašnjami in omejitvami ter servituti, da park nikakor ne bi mogel imeti značaja prirodno - varstvenega parka.

Po zaslugi uglednih članov Asociacije Slovanskih Turističnih Društev v Jugoslaviji je bil naš nacionalni alpski park s členom 280. finanč. zakona za proračunsko leto 1928/29 proklamiran Narodnim parkom. Da bi bil od pristojnega ministrstva tozadevno za upravo in oskrbo tega parka izdan sedaj kak nov pravilnik ali pa da bi se bilo skušalo s finančno pomočjo pristojnih faktorjev odstraniti servitutne pravice mejašev, dosedaj »odseku« ni znano in bi bilo v tem oziru želeti intervencije Asociacije Slovanskih Turističnih Društev. Pač pa eksistira pravilnik za upravo in oskrbo prirodnih parkov, izdan od Ministrstva za šume in rude istočasno z načrtom pogodbe med zgoraj omenjenimi činitelji glede nacionalnega parka pod Triglavom, z dne 10. februarja 1923, št. 1120.

Iz privatne iniciative za zaščito zanimivih prirodnih kompleksov pri nas je predvsem omeniti kneza g. Karla Auersperga v Kočevju, ki je dal zaščititi v svojih revirjih prilično 264 ha gozda, a to ne v enem kompleksu, ampak posamezne znanstveno pomembne revirje v iznosu prilično 50 ha.

K točki 8. poroča dr. Horvat iz Zagreba sledeče: Hrvatsko Planinarsko Društvo je predlagalo, da se zaščitijo 4 predeli in sicer sledeči:

1. Paklenica (Velebit), Stirovača (Velika depresija v Velebitu, kjer se nahajajo najlepše šume in livade in ki je oddaljena le nekaj ur od morja in od Velebita), 3. Bijele Stijene, kjer je Hrvatsko Planinarsko Društvo zgradilo koč, 4. Plitvička jezera. — Dalje omenja, da imamo dva tipa narodnih parkov in sicer: 1. švicarski tip (rezervirani); 2. ameriški tip (ki ne izključuje možnosti užitka). Hrvatsko Planinarsko Društvo se je izreklo za ameriški tip.

Poljski delegat dr. Goetel izraža veselje nad dosedanji uspehi in prosi, da bi se ti podali v obliki referatov, ki bi jih mogli objaviti v strokovni knjižici. Tudi Poljakom so v prvem redu vzor ameriški parki. Na njihovi ustvaritvi delajo v sporazumu s Čehoslovaki. V tem velikem parku se predlagajo manjši, ki bi bili rezervirani. Tako bi se ustvaril slovanski tip, ki kombinira oba in dodaja nekaj samolastnega. To bo prvi pogranični park, ki ga stvorita dva naroda v sporazumu. Temu zgledu bodeta morda kmalu sledili tudi Francija in Španija.

Čehoslovaški delegat Marek izjavlja, da je sestavljena posebna komisija, ki to delo pripravlja. Klub Čehoslovaških Turistov podpira to akcijo; tudi on prosi za pisane referate.

Bolgarski delegat Galčov poroča, da Bolgarija še nima narodnega parka. Iniciativo za to je že podalo Bugarsko Turistsko društvo, projekt pa še ni uzakonjen. Predvideva se park Stara Planina. V preteklem letu se je po njihovi

inicijativi sestavil odbor za varstvo prirode, v katerem sodeluje Bugarsko Turistsko društvo. Ima za cilj, da ščiti prirodo in njene spomenike, da vpliva vzgojno na narod in da uresniči idejo narodnega parka. Tudi on prosi za referate.

Dr. Goetel: Vidi se, da je naša organizacija v tej smeri mnogo storila, in je potrebno, da se to tudi publicira. V Poljski je projekt o varstvu prirode že izdelan in — ker delamo skupno s Čehoslovaki — smo se zedinili za to, da v jeseni pride v parlament najprej čehoslovaški in poljski splošni projekt, potem šele posebni projekt. Predlagal bo tozadevno resolucijo. Sekcija za varstvo prirode se nahaja v reorganizaciji. Ko bo ta definitivno izvršena, vpošlje štatute.

K točki 9.: Tajnik poroča, da v Jugoslaviji ni bilo uspeha. Dr. Goetel želi pojasnila o kaznih, ki so vpeljane v Bolgariji. Bolgarski delegat pojasnjuje, da se bodo v novem zakonu te kazni unificirale.

K točki 10.: Tajnik poroča, da se ta točka ni mogla izvršiti.

K točki 11.: Delegati poročajo, da jim ni uspelo doseči ustanovitve primernih organizacij v ministrstvih po zgledu Poljske.

K točki 12.: Tajnik poroča, da je pogozdovanje po šolski mladini v Jugoslaviji od strani države urejeno.

K točki 13.: Dosedaj nismo dosegli uspehov. Dr. Goetel poroča, da na Poljskem je uspehov.

K točki 14.: Glede graditve železnice na Garluchu v Tatrah se je povzročil sklep, da se ta gradnja ne dovoli. Klub Čehoslov. Turistov je storil vse potrebne korake; tudi ministrstvo obrambe je proti tej železnici.

K točki 15.: Dr. Goetel poroča, da je Poljska vlada kupila levi breg Dunajca 60 ha za pol milijona zlotov za rezervat. V dogovorih s Čehoslovaki se je dogladno, da je na desnem bregu že v državni lasti 50 ha.

Resolucije grupe C.)

K točki 16.: Dr. Goetel poroča, da je odšel delegat Orłowicz v Pariz, da bi to zadevo uredil. Delale pa so se mu tam težkoče, ker so oficijelne organizacije tej ideji neprijazne. Treba bo zadevo začeti na drug način.

Resolucije grupe D.)

K točki 17.: Se je izvršilo.

K točki 18.: Dr. Stofla poroča, da je znak gotov, kolki pa še ne.

K točki 19.: Tajnik poroča, da je predsedstvo Asociacije razmišljalo o tem predlogu ter prišlo do predloga, naj v kritje stroškov zainteresirajo posamezna društva svoja ministrstva, da prispevajo letno primerne zneske za Asociacijo.

K točki 20. in 21.: Se je izvršilo.

Resolucije grupe E.)

K točki 22.: a) delegat Marek: podali smo resolucijo na ministrstvo železnic, ki nam je obljubilo, da pride izvršitev na program; b) dela so začeta in do treh četrtin že dovršena; c) se gradi.

K točki 23.: Ni uspeha.

K točki 24.: Delegat Hrovatin poroča za Jugoslavijo, da imajo člani turističnih društev trikrat v letu polovično vožnjo; poleg tega imajo turisti v skupinah 10 in 20 članov na gotovih razdaljah polovično ceno. Uvedeni so ob sobotah in nedeljah na gotovih progah izletniški vlaki s polovično ceno, ki so se jako dobro obnesli. — Dr. Goetel poroča, da se je na Poljskem dosegla olajšavna samo za 10 oseb. — Dr. Galčev: v Bolgariji so za skupine po 5 oseb polovične cene. — Pauliny: v Čehoslovaški so za skupine po 6 oseb polovične cene.

K točki 25.: a) se je izvršilo, b) konvencije se izdelujejo, c) tozadevna resolucija se bo predložila Bolgarski in Jugoslovanski državi.

K točki 26.: a) so se podvzeli koraki, b) izvršeno.

Resolucije grupe F.)

K točki 27. poročajo delegati, da se izvršuje.

K točki 28. poročajo delegati, da dosedaj ni bilo uspeha.

K točki 29.: Vsled težkoč in dosedaj nedošlih rokopisov se ni izvršilo.

K točki 30.: V Jugoslaviji in Poljski je, kakor poročata delegata, odsek za statistiko, ki vrši te posle. — V Čehoslovaški se vrši tozadevna reorganizacija, v Bolgariji se dela na tem, da se ustvari biro za turizem.

K točki 31.: Bolgarski delegat se zahvaljuje za sočutje, ki so ga izkazali slovanski narodi Bolgariji ob priliki potresne katastrofe. — Dr. Tuma poroča, da je naprošen, naj napiše zgodovino alpinizma. Take knjige dosedaj še nismo imeli; zato se obrača na vsa društva Poljske, Čehoslovaške in Bolgarske, da mu pošljejo potrebni material.

Ustanovil se je odsek za nomenklaturo in terminologijo. V ta odsek so se določili: za Poljsko: dr. Orłowicz, za Čehoslovaško: Antonin Marek, za Bolgarijo: dr. Galčov, za Jugoslavijo: dr. Henrik Tuma.

IV. Razni predlogi in poročila.

Po splošni diskusiji o resolucijah, sprejetih na zborovanju Asociacije na Poljskem leta 1927, pozdravlja odbor Asociacije Slovanskih Turističnih Društev z zadovoljstvom dejstvo, da je izdaten del gornjih resolucij izvršen, oz. je njih izvršitev v teku. Priznavajoč dalje, da tvorijo te resolucije, kakor tudi one iz leta 1926, bistveno podlago za delovanje Asociacije, se nalaga predsedstvu Asociacije kakor tudi stalnemu sekretarijatu, ki se ima na podlagi sklepov ustanoviti, da nadaljuje delo za uresničenjem gornjih resolucij in to na način, označen v protokolu občnega zbora.

Zatem sprejema odbor sledeče

resolucije:

I. Odbor Asociacije Slovanskih Turističnih Društev pozdravlja s posebnim zadovoljstvom in toplim zanimanjem sporazumno delovanje Poljske in Čehoslovaške v zadevi ustanovitve narodnih naravnih parkov. Odbor se obrača do vlade Poljske in Čehoslovaške s pozivom, da bi se v tekočem letu ob desetletnici osvobojenja obeh republik razglasila ustanovitev narodnih naravnih parkov na obmejnem ozemlju poljsko-čehoslovaškem v najkrasnejših gorah obeh republik, v Tatrah, kot veliko delo slovanske kulture.

II. Odbor ASTD izraža pri osrednji vladi Kraljevine SHS željo, da slednja v najkrajšem času likvidira servitutne pravice na ozemlju narodnega parka, v smislu finančnega zakona 1928/29, ker ti servituti povsem uničujejo osnovno misel varstvenega parka. S pridržanjem servitutnih pravic bi ostal narodni park nadalje planinski pašnik, kjer je seveda vsak naravni razvoj flore in favne izključen. — Dolina Sedmerih jezer je edini košček jugoslovanskih Alp, ki je po svoji favni in flori v estetskem in znanstvenem oziru biser in neprecenljiva vrednota za znanstvenika in planinca vsega sveta.

III. Odbor ASTD izraža centralni vladi v Beogradu in oblastni skupščini v Ljubljani ter Mariboru utemeljeno željo, da ostanejo naravne lepote Bohinjskega jezera in okolice v svoji naravni lepoti. Prav tako naj bi se okolica Kranjske Gore, Pišnica, Rateče-Planica ter Logarska dolina ohranili neokrnjeni v svoji naravni krasoti, kar pa je doseči le z zakonitimi odredbami.

IV. Odbor ASTD na svojem zasedanju v Ljubljani dne 25. septembra 1928 priporoča vladam slovanskih držav, da podpirajo razvoj turizma v svojih zemljah z rednimi postavkami v proračunih držav, oblasti, občin in drugih samoupravnih teles in da ne prepuščajo tega gospodarsko in npravno važnega dela samo ramam turističnih društev, ki nimajo dovoljnih finančnih sredstev.

V. Odbor ASTD razširja z današnjim svojim sklepom delokrog svojega poslovanja, primerno današnjim potrebam po poglobitvi propagande interesov slovanske turisticke, in ustanavlja v to svrhu stalni sekretarijat pri predsedstvu ASTD s poslovníkom, ki bo predložen na bodočem zborovanju odbora ASTD. Izdelava tega poslovníka se poveri delegatom Polskie Towarzystwo Tatrzańskie in Klubu Čehoslovaških Turistov.

VI. Odbor ASTD priznava potrebo ureditve turistične nomenklature in terminologije, njeno zbiranje, pregled in unifikacijo. Zato naroča unifikacijski komisiji obdelavo tvarin in izvršitev predpriprav za izdajo turističnega slovarja. Za vsako društvo naj se postavi v to svrhu referent.

VII. Odbor ASTD priznava korist, ki jo fudi uvedba letnega časa; z ozirom na to, da se je vprašanje letnega časa od zastopnikov zapadnih držav večkrat obravnavalo, a radi raznih formalnih zaprek doslej ni bilo ugodno rešeno, se odbor priključuje tej akciji; turistične organizacije naj s svojim vplivom sodelujejo v dosegu tega cilja. Z uvedbo letnega časa mnogo pridobi turiztika in ostali narodno-gospodarski ter socialni interesi.

VIII. Odbor ASTD uvideva potrebo enotnega vodenja statistike o turizmu in njega evidenco po enotnih vzorcih.

Posamezni člani naj na bodočem zborovanju predložijo poročila o stanju zadevne akcije.

IX. Odbor ASTD bo imel v evidenci stanje organizacije tujskega prometa v svrhu, da bi se interesi in potrebe domače, oz. krajevne turisticke upravljali njim primerno. Posameznim članom ASTD se naroča, da zberejo v svojem delokrogu potrebni materijal in ga predložijo prezidiju ASTD, da bi na bodočem zasedanju prišel ta elaborat v razpravo.

X. Odbor ASTD se obrača na vse pripadnike slovanskih narodov, združenih v ASTD, s pozivom, da se na svojih potovanjih pri vpisovanju, razpravljanju in pozdravih na prvem mestu poslužujejo svojega materinskega jezika. Primerne pozive naj izdelajo združene korporacije v svojem delokrogu.

XI. Kongres Asociacije Slovanskih Turističnih Društev uvažujoč, da je za poglobljenje in razširjenje kulturnega delovanja Asociacije nujno potrebno bližje spoznavanje med člani raznih slovanskih društev, ker je samo na ta način mogoče popularizirati široko delovanje Asociacije in ker je to najučinkoviteje mogoče doseči potom vzajemnih izletov, je zaključil: Društva naj smatrajo za svojo dolžnost, da prirede vsako leto vsaj po en izlet v eno izmed slovanskih zemelj, prej pa v to svrhu izposlujejo vse možne potne olajšave.

XII. Kongres Asociacije Slovanskih Turističnih Društev, uvažujoč težkoče, ki obstojajo med Jugoslavijo in Bolgarijo glede turistovskih izletov, poziva jugoslovenske in bolgarske planinske društva, da se zavzamejo pri svojih vladah za to, da skleneta Jugoslavija in Bolgarija čimprej konvencijo za olajšanje turistovskega prometa (potovanja).

* * *

V torek popoldne, dne 25. septembra t. l. so si gostje še ogledali mesto Ljubljano. Zvečer sta predavala v Unionski dvorani vseučiliški profesor dr. Horvat iz Zagreba o krasotah hrvatskega Velebita in Plitvičkih jezer in profesor Janko Mlakar, ki je prikazal lepoto naših planin, Karavank in Julijskih Alp. — Po predavanjih je bila skupna večerja, kjer je predsednik g. dr. Tomišek pozdravil vse udeležence. Naš priljubljeni kvartet Skalar-Završan-Pečenko-Pelan pa je zapel več slovenskih pesmi, ki so goste očarale.

V sredo, dne 26. septembra zjutraj, je bil izlet z avtomobili na Gorenjsko. Na grobu Prešerna in Jenka v Kranju je imel g. inspektor Wester ganljiv govor. Med potom so se polagoma pokazali vrhovi naših planin iz megle, tudi naš stari očak Triglav v svoji sveži snežni odeji. —

V imenu zdraviliške komisije in Blejske občine je pozdravil goste na Bledu župan g. dr. de Gleria ter jih povabil v Parkhotel na zakusko. Gostje so si ogledali Bled in s čolni obiskali tudi cerkvico na otoku. — Vso pot do Bohinja so bili gostje nadvse vshičeni nad lepotami naše zemlje.

V Bohinju, v hotelu Sv. Janez, je bil pripravljen obed; tem je v imenu SPD pozdravil goste profesor Mlakar. Po obedu so se odpeljali k Savici. Na povratku so si ogledali hotel Zlatorog in njega gospodarske naprave, ki so po izjavi udeležencev vzorno urejene. Zvečer se je v hotelu Sv. Janez razvila lepa zabava in je bilo izrečenih več prisrčnih napitnic.

V četrtek, dne 27. septembra zjutraj, so si ogledali cerkev, jezero in okolico ter se potem odpeljali skozi Staro Fužino, Srednjo vas in Češnjico na Bled, od tam v gornjo Savsko dolino do Kranjske Gore. Prišedšim do Gozda, se je nudil udeležnikom krasen pogled na Špik — vsi so zatrjevali, da tolike krasote na tako malem kosu zemlje še niso nikjer videli. Ne čudijo se pač, če slovenska pesem to zemljo tako krasno opeva in da narod tako ljubi to svojo zemljo.

V Kranjski Gori je izletnike pozdravil v imenu občine in podružnice SPD gospod župan in oblašni poslanec Lavtižar in univ. prof. dr. Jesenko. V hotelu »Slavec« je bil pripravljen obed; po obedu so odšli gostje še v Pišnico, kjer se jim je nudil diven pogled na Prisojnik, Razor, Rogljico. Tu je goste pozdravil g. Velikonja, želeč, da poneso iz naše domovine najlepše vtise in da se zopet povrnejo k nam v čim večjem številu.

Izletniki so se ustavili nazaj grede na grobu Jakoba Aljaža, kjer je spregovoril profesor Janko Mlakar nekaj prisrčnih besed, v imenu gostov pa g. konservator Jeniček iz Prage in g. M. Bothe iz Zagreba.

V restavraciji »Zvezdac« v Ljubljani se je vršil zvečer banket mestne občine. V odsotnosti gospoda župana dr. Puca je goste pozdravil njegov namestnik g. Tavčar. Udeležili so se banketa zastopniki malone vseh naših javnih korporacij in uradov. Po lepem govoru g. Tavčarja, ki je želel slovanskim gostom, da ponesejo iz Ljubljane in naše domovine najlepše spomine, se je v imenu gostov zahvalil za gostoljubje in bratsko ljubav g. Pauliny in gosp. prof. dr. Goetel. Govorili so še drugi govorniki; v zadnje slovo predsednik dr. Tomišek.

Ta kongres se je za nas zaključil jako častno. Pokazali smo svoje delo in lepoto naše zemlje ter tako seznanili posebno brate Poljake in Bolgare z našo domovino. Izjavili so nam ob slovesu, da bodo za te kraje doma vršili veliko propagando. — Predsedstvo Asociacije je sedaj v Sofiji; prihodnji kongres Asociacije v letu 1929 se bo vršil v Bolgariji. H.

Pripomba uredništva: Kdor hoče točno presoditi napredek Asociacije in razumeti vsebino nekaterih le nakratko označenih točk, naj primerja naše poročilo o predhodnem II. kongresu v letošnjem »Plan. Vestniku« na str. 19—23.

Desetletnico Češkoslovaške republike je proslavilo naše društvo dne 5. novembra t. l. s posebno prireditvijo v dvorani »Union« v Ljubljani. V uvodnem nagovoru je predsednik dr. Fran Tomišek očrtal zasluge čeških planincev, organizatorjev in pionirjev pravega planinstva v naših planinah, zlasti dr. Choudounskega in dr. Dvorskega; s pravo hvaležnostjo se jih moramo spominjati. — Gospod konzul dr. Resl se je odzval z lepim govorom. Nato je naš neumorni potnik in potopisec g. dr. Jos. C. Oblak velezanimivo, oprt na veliko število slik, predaval o Visoki Tatri, ki jo je bil na vse strani prehodil. Mnogoštevilno občinstvo je bilo očarano.

Predavanje o Visoki Tatri. Dr. Jos. C. Oblak. — O Visoki Tatri smo doslej slišali in se učili to in ono, nekako tako, kakor o kakih planinah v Aziji. Da so

zdaj i Čehi i Poljaki obrnili vso svojo pozornost na njo, to so vedeli pri nas vsaj planinski krogi. A kakšna je pravzaprav ta Tatra, to nam je bilo tuje. Zdaj pa je g. dr. O b l a k z vso silo svoje vztrajne doslednosti, vzhicene dovtetnosti in pesniške globine nam v svojih predavanjih o tem znamenitem gorovju odkril njega tajnosti in razkril očitne divote. Predaval je v Ljubljani (5. nov.) ob desetletnici Češkoslov. republike, nadalje v Zagrebu v HPD-u in v Mariboru (11. nov.) v Ljudski univerzi. To njegovo predavanje je na višku in ga smemo smatrati za vzor, kako se naj združuje stroga stvarnost vsebine in podatkov z globokoumno vzročno zvezo, s pesniško milino in sijajnostjo ter z živimi osebnimi vtisi. Občinstvo je bilo razpoloženo kakor v svetišču! — Upajmo, da bodo predavanje mogli bralci čitati v »Plan. Vestniku«.

J.

Lužiški Srbi in naše planine. — Naše Alpe, s svojimi krasotami in z vzornimi napravami našega SPD, so med širnim svetom dobro znane in privabljajo vedno več tujcev inorodcev. So pa tudi poklicane, da družijo slovanske brate, ki so si bili doslej kaj malo znani. — Kaj vemo mi n. pr. o Lužiških Srbih? In oni o nas? Prej so i oni kakor smo mi izginili v veliki državi; danes stopamo mi v svet in oni pristopajo k nam. V rokah imamo »Serbske Nowiny«, dnevnik za srbski narod (»Džbenik za Serbski lud«), ki izhaja v Budyšinu (Bautzen); natisnjen je po večini z oglatimi (nemškimi), v mnogih člankih pa z okroglimi latinskimi črkami ter v glavnem po češki pisavi. Jezik nam je brez posebnih težav razumljiv, če le nekoliko obvladamo češčino in poljščino. Podlistek tega dnevnika dne 11. sept. t. l. s tremi nadaljevanji prinaša pod slovenskim naslovom »Nazaj v planinski raj« točen, navdušen opis potovanja Lužiškega Srba, g. Jana Sur-a, učitelja, od doma preko Ljubljane in Jesenic v Aljažev Dom, na vrh Triglava, čez Voje v Bohinj, v hotel Zlatorog, do slapa Savice, na Bled, skozi Vintgar in zopet nazaj v domovino. — G. pisatelju smo hvaležni, da je svoje rojake upoznal z nami in našimi planinami.

Dr. J. T.

Planinski Koledar, X. letnik, za leto 1929 (izdala Fr. Kocbek in Brunon Rotter) je izšel, točno kakor je bilo želeti. Razposlal se je vsem, ki so ga dosedaj naročili. Dobi se pri podružnicah SPD; ako pa ga tam ni, naj se naroči naravnost pri založniku tega koledarja: Brunon Rotter, Maribor, Krekova ulica 5. Cena s poštnino Din 20.—. Naročite si ga hitro; zaloga je majhna.

Koledarja so planinci lahko veseli; razveseljivo je že dejstvo samo, da smo ga sploh zopet dobili — saj smo ga zadnja leta res pogrešali; a tem ugodneje je, ker smemo ugotoviti, da je koledar sam ob sebi izvrsten, izmed vseh dosedanjih najličnejši. Ukusna oblika in vezava, pestra in le na potrebnosti zgoščena vsebina, točnost podatkov — vse kakor nalašč za planinca. Planinci naj si ga izberejo kot vademecum: kajti to jim bo zares. Poleg koledarskih podatkov imamo v njem pravila o obmejnem prometu s sosedi, rešilne postaje, železniške ugodnosti, o znamenjih v sili, o varstvu gorskih cvetk, o poslovanju in organizaciji SPD (z zahtevami glede žigov, spominskih knjig i. dr.), orografski imenik, seznam vodnikov, planinsko slovstvo, a zlasti pregled potov in tur po vseh naših planinah, v naslombi na planinska zavetišča.

J.

Josip Novak, Šmarna Gora. — V Ljubljani 1928. Založila cerkev Matere božje na Šmarni Gori. Cena 14 Din. (Čisti dobiček je namenjen za zvonove). — Šmarnogorskih romarjev in »romarjev« je na desetisoče; vsaj 10% njih števila naj si nabavi to prikupno knjigo (147 strani male 8°), okrašeno z več slikami; vsak bo našel v njej kaj zanimivega.

Knjiga je bila izdana o priliki blagoslovljenja novih zvonov; ni pa kak okičen slavnostni spis, ki bi služil le trenutnemu slavnostnemu razpoloženju, ampak je literarno delo stalne, znanstvene vrednosti, zbornik vsega, kar se dá o Šmarni Gori vprašati in povedati važnega. G. pisatelj je z veliko marljivostjo in

z očitno ljubeznijo zbiral povsod svojo snov; porabil je obstoječo literaturo, a je moral v pretežni večini črpati iz prvotnih virov, arhivov (župnijskega in šolskega v Vodichah ter knezoškofijskega in kapiteljskega v Ljubljani). To snov je porazdelil v 7 poglavij in ji je s tem podal preglednost. — Zdi se nam, kakor se ne bi bil zavedal važnosti svojih podatkov; knjiga nima niti napovedi vsebine, niti kazala, niti — kar bi znanstveniku najbolje služilo — abecednega imenika.

V I. poglavju imamo krajepisni in zgodovinski obris. Ker okoličani pravijo le Gora in tudi pisatelj na več mestih piše tako (»na Gori«, »vrh Gore«), sledi, da je pravilno pisati: Šmarna Gora. Sklepa se, da ji je prvotno ime Holm; listina iz leta 1314 jo namreč imenuje Cholemerh; še prej pa se navaja (leta 1216.) Marienberg, kar dokazuje, da je vsaj tedaj že bila na gori Marijina kapelica (zato: »Šmarna« Gora). — Turistiki na Šmarni Gori je posvečeno II. poglavje. Tam je zbrano najvažnejše, kar se tiče Grmade, »Westrovega pota«, plezalnega pota il. dr. Tu tudi vidimo v sliki Turnec, kjer se je ponesrečil Alojzij de Reggi. Ostala poglavja vsebujejo razpravljanje o stavbah na Šmarni Gori, to je o gradu (Valvasorjev Gallenberg ni stal tu, ampak pri Čemšeniku), o taboru, nadalje o cerkvi in zgodovini njene stavbe, o znamenjih in kapelah, o službi božji na Gori (n. pr. o znamenitih procesijah, prim. Prešernovo pesem!), o duhovnikih na Gori in o posestvih Šmarnogorske cerkve. — Sličnih spisov potrebujemo o znamenitih krajih naše domovine.

Dr. J. T.

Špilja »Vrlovka« u Kamenju kraj Ozlja. Izdalo Hrv. Društvo Planinara »Runolist« u Zagrebu. 1928. Cena 6.— Din. — Na progji Karlovac - Ljubljana leži 15 km od Karlovca lepi »grad Ozalj«, s krasno električno centralo za Karlovac; 10 km dalje od Ozlja je postaja Kamenje, a dobrih 20 minut odtod blizu grada Brloga (do 1670 last Petra Zrinjskega) je zanimiva velika jama Vrlovka (tudi Brlovka). Jama je brez dvoma že v prastari dobi služila kot pribežališče, osobito pa za turških napadov; oprijele so se je tudi razne pripovedke. Širšim krogom znana pa je postala šele v najnovšem času, ko je podjetno Hrv. Društvo Planinara »Runolist« 27. nov. 1927 prevzelo preiskanje in odkrivanje te jame; posel je bil v glavnem končan avgusta 1928, prej nego v enem letu. Jama je zdaj lahko pristopna, notranjščina do gotove meje preiskana (krasni kapniki, podzemna jezera); najdene so bile v jami tudi kosti, posode, školjke.

HDP »Runolist« si je s sestavo in z izdajo lične, z 22 slikami opremljene brošure zaslužilo vse priznanje.

Dr. J. T.

Naše slike. — Zimsko jutro. — Mraz že pritiska — zima se bliža. Kmalu bode cela pokrajina pokrita z bleščečo snežno odejo. Kako lepa je v zimi narava, četudi v svoji najpreprostejši obliki, nam kaže današnja slika. Napravil jo je v letu 1914 v vojni padli g. Bogumil Brinšek, ki je bil naš najboljši amateurfotograf. Zivel je samo goram in fotografiji. Bil je izboren plezalec (po njem se imenuje »Brinškov kamin« na Planjavi); iz fotografije pa je napravil celo umetnost.

Vsebina: Dr. H. Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp (str. 265). — Dr. Jos. C. Oblak: Od Ivanščice do Boča (str. 270). — Jos. Wester: Po mejnih vrhovih (str. 277). — Jos. Wester: Pred 100 leti na Triglavu, Keferstein (str. 281). — Pavel Kunaver: Planinski vrtovi (str. 286). — Obzor in društvene vesti: III. Kongres Asociacije Slovanskih Turističnih Društev (str. 287). Desetletnica Češkoslovaške republike. Dr. Oblak: predavanje o visoki Tatri. (str. 294). Lužiški Srbi in naše planine. Planinski koledar. Josip Novak, Šmarna Gora (str. 295). Špilja »Vrlovka« (str. 296). — Naše slike (na prilogi): Zimsko jutro.

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Fran Tomižšek, odvetnik v Ljubljani. — Rokopisi se pošiljajo na naslov dr. Jos. Tomižšek, gimn. ravnatelj v Mariboru. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani. (Priloge slik tiska Jugoslovska tiskarna v Ljubljani).